Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SPLOŠNEGA SODIŠČA (drugi razširjeni senat)

z dne 24. septembra 2019*

„Konkurenca – Omejevalni sporazumi – Sektor eurskih obrestnih izvedenih finančnih instrumentov – Sklep o ugotovitvi kršitve člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma EGP – Manipulacija z medbančnimi referenčnimi obrestnimi merami Euribor – Izmenjava zaupnih informacij – Omejevanje konkurence zaradi cilja – Enotna in trajajoča kršitev – Globe – Osnovni znesek – Vrednost prodaje – Člen 23(2) Uredbe (ES) št. 1/2003 – Obveznost obrazložitve“

V zadevi T-105/17,

**HSBC Holdings plc** s sedežem v Londonu (Združeno kraljestvo),

**HSBC Bank plc** s sedežem v Londonu,

**HSBC France** s sedežem v Parizu (Francija),

ki jih zastopajo K. Bacon, QC, D. Bailey, barrister, M. Simpson, solicitor, ter Y. Anselin in C. Angeli, odvetnika,

tožeče stranke,

proti

**Evropski komisiji**, ki jo zastopajo M. Farley, B. Mongin in F. van Schaik, agenti, skupaj z B. Laskom, barrister,

tožena stranka,

zaradi predloga na podlagi člena 263 PDEU za razglasitev delne ničnosti Sklepa Komisije C(2016) 8530 final z dne 7. decembra 2016 o postopku na podlagi člena 101 [PDEU] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva AT.39914 – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti) in, podredno, znižanje zneska globe, naložene tožečim strankam,

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi razširjeni senat),

v sestavi M. Prek (poročevalec), predsednik, E. Buttigieg, F. Schalin, B. Berke, sodniki, in J. Costeira, sodnica,

sodna tajnica: M. Marescaux, administratorka,

na podlagi pisnega dela postopka in obravnave z dne 19. marca 2019

izreka naslednjo

* Jezik postopka: angleščina.

**Sodbo**

## I. Dejansko stanje

1 Evropska komisija je s Sklepom C(2016) 8530 final z dne 7. decembra 2016 v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 [PDEU] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva AT.39914 – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti) (v nadaljevanju: izpodbijani sklep) ugotovila, da so tožeče stranke, družbe HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc in HSBC France, kršile člen 101 PDEU in člen 53 Sporazuma EGP s tem, da so od 12. februarja do 27. marca 2007 sodelovale pri enotni in trajajoči kršitvi, katere predmet je bilo izkrivljanje običajnega načina določanja cen na trgu eurskih obrestnih izvedenih finančnih instrumentov (Euro Interest Rate derivative, v nadaljevanju: instrumenti EIRD), vezanih na „Euro Interbank Offered Rate“ (Euribor) in/ali „Euro Over-Night Index Average“ (EONIA) (člen 1(b) izpodbijanega sklepa), ter jim v solidarno plačilo naložila globo v višini 33.606.000 EUR (člen 2(b) izpodbijanega sklepa).

2 Skupina HSBC je bančna skupina, ki med drugim posluje na področju investicijskega bančništva, financiranja in kapitalskih trgov. Družba HSBC Holdings je krovna družba skupine HSBC. Družba HSBC Holdings je matična družba družbe HSBC France, ki je matična družba družbe HSBC Bank. Družbi HSBC France in HSBC Bank sta zadolženi za trgovanje z instrumenti EIRD. Družba HSBC France je odgovorna za sporočanje podatkov glede obrestnih mer odboru Euribor (točke od 58 do 61 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

3 Bančna skupina Barclays (družbe Barclays plc, Barclays Bank plc, Barclays Directors Ltd, Barclays Group Holding Ltd, Barclays Capital Services Ltd in Barclays Services Jersey Ltd, v nadaljevanju: skupina Barclays) je 14. junija 2011 Komisijo na podlagi Obvestila Komisije o imuniteti pred globami in znižanju glob v kartelnih zadevah (UL 2006, C 298, str. 17) zaprosila za zaznamek ter jo obvestila o obstoju kartela v sektorju instrumentov EIRD in izrazila željo po sodelovanju. Skupini Barclays je bila 14. oktobra 2011 odobrena pogojna imuniteta (točka 86 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

4 Komisija je med 18. in 21. oktobrom 2011 opravila preglede v prostorih nekaterih finančnih institucij v Londonu (Združeno kraljestvo) in Parizu (Francija), med drugim v prostorih tožečih strank (točka 87 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

5 Komisija je 5. marca in 29. oktobra 2013 na podlagi člena 11(6) Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101 PDEU] in [102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205) začela postopek za ugotavljanje kršitev proti tožečim strankam, skupini Barclays, družbama Crédit agricole SA in Crédit agricole Corporate and Investment Bank (v nadaljevanju skupaj: skupina Crédit agricole), družbam Deutsche Bank AG, Deutsche Bank Services (Jersey) Ltd in DB Group Services (UK) Ltd (v nadaljevanju skupaj: skupina Deutsche Bank), družbam JP Morgan Chase & Co., JP Morgan Chase Bank National Association in JP Morgan Services LLP (v nadaljevanju skupaj: skupina JP Morgan), družbama Royal Bank of Scotland Group plc in the Royal Bank of Scotland Group plc (v nadaljevanju skupaj: skupina RBS) in družbi Société générale (točka 89 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

6 Skupina Barclays, skupina Deutsche Bank, družba Société générale in skupina RBS so izrazile pripravljenost za sodelovanje v postopku poravnave na podlagi člena 10a Uredbe Komisije (ES) št. 773/2004 z dne 7. aprila 2004 v zvezi z vodenjem postopkov Komisije v skladu s členoma [101 PDEU] in [102 PDEU] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 3, str. 81), kakor je bila spremenjena. Skupine HSBC, Crédit agricole in JP Morgan so se odločile, da v postopku poravnave ne bodo sodelovale.

7 Komisija je 4. decembra 2013 v zvezi s skupino Barclays, skupino Deutsche Bank, družbo Société générale in skupino RBS sprejela Sklep C(2013) 8512 final v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 [PDEU] in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva AT.39914, Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti (EIRD) (poravnava)) (v nadaljevanju: sklep o poravnavi), s katerim je ugotovila, da so te družbe s tem, da so sodelovale pri enotni in trajajoči kršitvi, katere predmet je bilo izkrivljanje običajnega načina določanja cen na trgu instrumentov EIRD, kršile člen 101 PDEU in člen 53 Sporazuma EGP (točka 95 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

### A. Upravni postopek, v katerem je bil sprejet izpodbijani sklep

8 Komisija je 19. marca 2014 tožečim strankam ter skupinama Crédit agricole in JP Morgan poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (točka 98 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

9 Tožeče stranke so lahko dostopne dele spisa Komisije pregledale na DVD-jih, njihovi zastopniki pa so imeli dodaten dostop do spisa tudi v prostorih Komisije (točka 99 obrazložitve izpodbijanega sklepa). Tožeče stranke so imele dostop tudi do obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, ki je bilo poslano strankam poravnave, do odgovorov teh strank in do sklepa o poravnavi (točka 100 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

10 Tožeče stranke so 14. novembra 2014 predložile pisne pripombe k obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in se izjavile na zaslišanju, ki je potekalo od 15. do 17. junija 2015 (točka 104 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

11 Komisija je 6. aprila 2016 popravila sklep o poravnavi glede določitve zneska globe za družbo Société générale. Tožeče stranke so imele dostop do tega sklepa o popravku in do korespondence v zvezi z njim ter do popravljenih finančnih podatkov, ki jih je predložila družba Société générale (točki 105 in 106 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

### B. Izpodbijani sklep

12 Komisija je 7. decembra 2016 na podlagi členov 7 in 23 Uredbe št. 1/2003 sprejela izpodbijani sklep. Člen 1(b) in člen 2(b) tega sklepa se glasita:

„*Člen 1*

Ta podjetja so kršila člen 101 Pogodbe in člen 53 Sporazuma EGP, ker so v navedenih obdobjih sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi v zvezi z eurskimi obrestnimi izvedenimi finančnimi instrumenti. Ta kršitev, ki se je nanašala na celoten EGP, je zajemala sporazume in/ali usklajena ravnanja, katerih cilj je bilo izkrivljanje običajnega poteka določanja elementov cen v sektorju eurskih obrestnih izvedenih finančnih instrumentov:

[…]

(b) [tožeče stranke] od 12. februarja 2007 do 27. marca 2007 […]

*Člen 2*

Zaradi kršitve iz člena 1 se naložijo te globe:

[…]

(b) [tožeče stranke], solidarno odgovorne: 33.606.600 EUR“.

### *1. Zadevni proizvodi*

13 Zadevne kršitve se nanašajo na instrumente EIRD, torej na eurske obrestne izvedene finančne instrumente, vezane na Euribor ali EONIO.

14 Euribor je skupek referenčnih obrestnih mer, ki odražajo stroške medbančnih posojil, ki se pogosto uporabljajo na mednarodnih denarnih trgih. Opredeljen je kot obrestna mera, po kateri si izbrane evropske banke v euroobmočju med seboj ponujajo medbančne vezane vloge v eurih. Izračuna se na podlagi povprečja dnevnih ponujenih cen izbora bank, v katerem je bilo v obdobju, na katero se nanaša izpodbijani sklep, 47 izbranih bank – med drugim tudi banke, navedene v točki 5 zgoraj – pri čemer se te cene med 10.45 in 11.00 uro zjutraj pošljejo družbi Thomson Reuters kot agentu za izračune Združenja evropskih bank (ZEB). Banke prispevajo podatke za 15 različnih obrestnih mer Euribor z zapadlostjo od enega tedna do 12 mesecev. Obrestna mera EONIA ima enakovredno vlogo kot Euribor, vendar v zvezi z obrestnimi merami čez noč. Izračunava jo Evropska centralna banka (ECB) na podlagi povprečja obrestnih mer za nezavarovana („unsecured“) medbančna posojila istega odbora bank kot pri določanju Euribora (točke od 20 do 27 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

15 Najpogostejši instrumenti EIRD so nestandardizirane obrestne terminske pogodbe („forward rate agreements“), obrestne zamenjave („interest rate swaps“), obrestne opcije in standardizirane obrestne terminske pogodbe („futures“) (točke od 4 do 10 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

### *2. Ravnanja, ki se očitajo tožečim strankam*

16 Komisija je ravnanje, ki se očita bankam, navedenim v točki 5 zgoraj, v točki 113 obrazložitve izpodbijanega sklepa opisala tako:

„Banke Barclays, Deutsche Bank, JPMorgan Chase, Société générale, Crédit agricole, HSBC in RBS so sodelovale pri številnih dvostranskih stikih v sektorju instrumentov EIRD, ki je v bistvu obsegal naslednje prakse med različnimi strankami:

(a) občasno so nekateri trgovalci, zaposleni pri različnih udeležencih, sporočali in/ali prejemali informacije o željah glede izbire nespremenjene, nizke ali visoke obrestne mere Euribor za nekatere zapadlosti. Te želje so bile odvisne od njihovih trgovalnih pozicij/izpostavljenosti;

(b) občasno so nekateri trgovalci različnih udeležencev drug drugemu sporočali in/ali drug od drugega prejemali druge podrobne informacije, ki niso bile javno znane/dostopne, o trgovalnih pozicijah ali namerah v zvezi s prihodnjimi podatki za Euribor za nekatere zapadlosti vsaj ene od svojih bank;

(c) občasno so nekateri trgovalci preučevali tudi možnosti za uskladitev svojih trgovalnih pozicij glede instrumentov EIRD na podlagi takih informacij, kot so opisane v odstavkih (a) ali (b);

(d) občasno so nekateri trgovalci preučevali tudi možnosti za uskladitev prihodnjih podatkov za Euribor vsaj ene od svojih bank na podlagi takih informacij, kot so opisane v točkah (a) ali (b);

(e) občasno je vsaj eden od trgovalcev, ki so sodelovali pri takih pogovorih, stopil v stik z odgovornimi osebami za podatke za Euribor pri zadevni banki oziroma navedel, da bo tak stik vzpostavil, da bi jih pozval, naj agentu ZEB za izračun predložijo obrestne mere v določeni smeri ali višini;

(f) občasno je vsaj eden od trgovalcev, ki so sodelovali v takih pogovorih, izjavil, da bo sporočil odziv oseb, odgovornih za posredovanje podatkov, pred rokom, ko je bilo treba agentu za izračun posredovati dnevne podatke za Euribor, ali pa je, če se je trgovalec o tem že pogovarjal z odgovorno osebo za posredovanje podatkov, take informacije navedene osebe posredoval trgovalcu druge stranke;

(g) občasno je vsaj eden od trgovalcev posameznega udeleženca razkril trgovalcu drugega udeleženca druge podrobne in občutljive informacije o trgovalni ali cenovni strategiji svoje banke v zvezi z instrumenti EIRD.“

17 Komisija je v točki 114 obrazložitve izpodbijanega sklepa dodala, da so se „[p]oleg tega […] nekateri trgovalci, zaposleni pri različnih strankah, občasno pogovarjali o rezultatu določanja obrestne mere Euribor, vključno s podatki točno določenih bank, potem ko so bile tisti dan obrestne mere Euribor določene in objavljene“.

18 Komisija je menila, da so ta ravnanja del enotne in trajajoče kršitve.

19 Komisija je za utemeljitev te opredelitve na prvem mestu ugotovila, da imajo navedena ravnanja enoten gospodarski cilj (točke od 444 do 450 obrazložitve izpodbijanega sklepa), in sicer zmanjšanje denarnih tokov, ki bi jih udeleženci morali plačati v zvezi z instrumenti EIRD, ali povečanje denarnih tokov, ki bi jih morali prejeti. Na drugem mestu je menila, da so bila različna ravnanja del skupnega vzorca ravnanja, ker je bila v omejevalni sporazum vpletena stalna skupina oseb, ker so udeleženci pri svojih protikonkurenčnih ravnanjih delovali po zelo podobnem vzorcu in ker so se različni pogovori med udeleženci nanašali na tematike, ki so bile enake ali so se prekrivale, torej z enako ali skoraj enako vsebino (točke od 451 do 456 obrazložitve izpodbijanega sklepa). Na tretjem mestu je menila, da so bili trgovalci, ki so sodelovali pri protikonkurenčnih izmenjavah informacij, usposobljeni strokovnjaki, ki so bili ali bi morali biti seznanjeni s splošnim obsegom in bistvenimi značilnostmi omejevalnega sporazuma kot celote (točke od 457 do 483 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

20 Po mnenju Komisije je skupina HSBC pri tej enotni in trajajoči kršitvi sodelovala, pri čemer je poudarila, da dvostranske izmenjave informacij s skupino Barclays že same po sebi pomenijo kršitev člena 101(1) PDEU (točka 486 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

21 Komisija je v zvezi s trajanjem navedenega sodelovanja skupine HSBC kot začetek tega sodelovanja določila 12. februar 2007 (točka 620 obrazložitve izpodbijanega sklepa), kot konec pa 27. marec 2007 (točka 625 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

### *3. Izračun zneska globe*

#### *a) Osnovni znesek globe*

22 Komisija je na prvem mestu glede določitve vrednosti prodaje bank, ki so sodelovale pri omejevalnem sporazumu, vrednost prodaje določila s približkom, ker se z instrumenti EIRD ne ustvarja prodaja v običajnem pomenu besede. Poleg tega je glede na okoliščine obravnavanega primera sklenila, da ne bo upoštevala približka na letni ravni, ampak približek, ki ustreza mesecem sodelovanja bank pri kršitvi (točka 640 obrazložitve izpodbijanega sklepa). Opozorila je, da ni dolžna uporabiti matematične formule, ker ima pri določanju višine posamezne globe diskrecijsko pravico (točka 647 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

23 Komisija je menila, da je primerno kot približek upoštevati denarne prejemke na podlagi denarnih tokov, ki jih je vsaka banka prejela na podlagi svojega portfelja instrumentov EIRD, vezanih na vse zapadlosti Euribora in/ali EONIE in sklenjenih z nasprotnimi strankami s sedežem v EGP (točka 641 obrazložitve izpodbijanega sklepa), pri tem pa uporabila enotni, 98,849-odstotni faktor znižanja.

24 Komisija je zato vrednost prodaje tožečih strank določila v višini 192.081.799 EUR (točka 648 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

25 Komisija je na drugem mestu glede teže kršitve upoštevala 15-odstotni faktor teže, ker se je kršitev nanašala na usklajevanje cen in sporazume o določitvi cen. K temu je dodala 3-odstotni faktor teže in se pri tem sklicevala na to, da se je omejevalni sporazum nanašal na celoten EGP in vplival na upoštevne obrestne mere za vse instrumente EIRD, ter na to, da so navedene eurske obrestne mere temeljnega pomena za harmonizacijo finančnih pogojev na notranjem trgu in za bančne dejavnosti v državah članicah (točki 720 in 721 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

26 Komisija je glede trajanja kršitve na tretjem mestu poudarila, da je trajanje sodelovanja vsakega udeleženca pri omejevalnem sporazumu upoštevala po „navzdol zaokroženem sorazmernem številu mesecev“, na podlagi česar je za tožeče stranke uporabila 0,08-odstotni množilni količnik (točke od 727 do 731 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

27 Komisija je na četrtem mestu zato, ker je kršitev zajemala horizontalno določanje cen, prištela dodatni znesek v višini 18 % vrednosti prodaje, ki ga je opredelila kot „vstopno pristojbino“, da bi podjetja, ne glede na trajanje kršitve, odvrnila od sodelovanja pri takih ravnanjih (točke od 732 do 734 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

28 Komisija je zato osnovni znesek globe tožečih strank določila v višini 37.340.000 EUR (točka 735 obrazložitve izpodbijanega sklepa).

### *b) Končni znesek globe*

29 Komisija je glede določitve končnega zneska globe ugotovila, da je imela skupina HSBC bolj obrobno ali manjšo vlogo pri kršitvi, ki je ni mogoče primerjati z glavnimi akterji, in ji je odobrila 10-odstotno znižanje osnovnega zneska globe (točke od 747 do 749 obrazložitve izpodbijanega sklepa). S členom 2(1)(b) izpodbijanega sklepa je bila zato tožečim strankam naložena globa v končnem znesku 33.606.000 EUR.

## II. Postopek in predlogi strank

30 Tožeče stranke so 17. februarja 2017 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložile to tožbo.

31 Splošno sodišče je na predlog drugega senata Splošnega sodišča na podlagi člena 28 Poslovnika Splošnega sodišča odločilo, da zadevo predodeli razširjenemu senatu.

32 Splošno sodišče (drugi razširjeni senat) je na predlog sodnika poročevalca odločilo, da začne ustni del postopka, in v okviru ukrepov procesnega vodstva iz člena 89 Poslovnika strankam 30. januarja 2019 postavilo pisna vprašanja. Komisija in tožeče stranke so na vprašanja Splošnega sodišča odgovorile 14. oziroma 15. februarja 2019.

33 Splošno sodišče je 8. marca 2019 strankam poslalo dodatno vprašanje, da nanj odgovorijo na obravnavi.

34 Splošno sodišče je 18. marca 2019 po opredelitvi strank na podlagi člena 109 Poslovnika odločilo, da bo opravilo obravnavo ob izključitvi javnosti.

35 Stranke so na obravnavi 19. marca 2019 ustno podale stališča in odgovore na ustna vprašanja, ki jih je zastavilo Splošno sodišče. Na tej obravnavi je bila Komisija pozvana, naj predloži dodatna pojasnila o določitvi 98,849-odstotnega faktorja znižanja, ki ga je uporabila za denarne prejemke.

36 Komisija je na vprašanje Splošnega sodišča odgovorila 2. aprila 2019.

37 Tožeče stranke so 10. maja 2019 predložile stališča glede odgovora Komisije.

38 Komisija je 28. maja 2019 predložila svoja stališča.

39 Splošno sodišče (drugi razširjeni senat) je 4. junija 2019 končalo ustni del postopka.

40 Tožeče stranke Splošnemu sodišču predlagajo, naj:

– člen 1 izpodbijanega sklepa razglasi za ničen,

– podredno, za ničen razglasi člen 1(b) izpodbijanega sklepa;

– še bolj podredno, člen 1(b) izpodbijanega sklepa razglasi za ničen v delu, v katerem je bilo ugotovljeno, da so tožeče stranke sodelovale pri enotni in trajajoči kršitvi;

– člen 2(b) izpodbijanega sklepa razglasi za ničen;

– podredno, globo, ki je bila tožečim strankam naložena s členom 2(b) izpodbijanega sklepa, bistveno zniža na znesek, za katerega Splošno sodišče meni, da je primeren, in

– Komisiji naloži plačilo stroškov oziroma, podredno, ustreznega deleža stroškov tožečih strank.

41 Komisija Splošnemu sodišču predlaga, naj:

– tožbo zavrne;

– tožečim strankam naloži plačilo stroškov.

## III. Pravo

42 Tožeče stranke v tožbi hkrati predlagajo razglasitev ničnosti člena 1 in člena 2(b) izpodbijanega sklepa ter spremembo zneska globe, ki je bila naložena z navedenim členom 2(b). Razlikovati je treba med, na eni strani, preizkusom predlogov za razglasitev ničnosti člena 1 izpodbijanega sklepa in, podredno, člena 1(b) navedenega sklepa ter, na drugi strani, preizkusom predloga za razglasitev ničnosti člena 2(b) navedenega sklepa, s katerim je Komisija tožečim strankam naložila globo v višini 33.606.000 EUR, in predloga za spremembo zneska te globe.

43 Ker tožeče stranke hkrati predlagajo razglasitev ničnosti izpodbijanega sklepa in spremembo zneska naložene globe, je treba najprej poudariti, da sistem sodnega nadzora sklepov Komisije v zvezi s postopki na podlagi členov 101 in 102 PDEU zajema nadzor nad zakonitostjo aktov institucij, določen v členu 263 PDEU, ki se lahko na podlagi člena 261 PDEU in na predlog tožečih strank dopolni z izvajanjem neomejene pristojnosti Splošnega sodišča glede sankcij, ki jih na tem področju naloži Komisija (glej sodbo z dne 26. septembra 2018, Infineon Technologies/Komisija, C-99/17 P, EU:C:2018:773, točka 47 in navedena sodna praksa).

44 Kar zadeva, prvič, obseg nadzora zakonitosti po členu 263 PDEU, se ta razteza na vse elemente sklepov Komisije v zvezi s postopki na podlagi členov 101 in 102 PDEU, nad katerimi sodišče Unije zagotavlja poglobljen nadzor, tako glede prava kot glede dejstev, ob upoštevanju tožbenih razlogov in vseh upoštevnih elementov, ki jih navede tožeča stranka (glej sodbo z dne 26. septembra 2018, Infineon Technologies/Komisija, C-99/17 P, EU:C:2018:773, točka 48 in navedena sodna praksa).

45 Spomniti pa je treba, da sodišča Unije v okviru nadzora zakonitosti iz člena 263 PDEU ne morejo nadomestiti obrazložitve avtorja zadevnega akta s svojo obrazložitvijo (glej v tem smislu sodbo z dne 24. januarja 2013, Frucona Košice/Komisija, C-73/11 P, EU:C:2013:32, točka 89 in navedena sodna praksa).

46 Drugič, kar zadeva obseg neomejene pristojnosti, ki je sodišču Unije v skladu s členom 261 PDEU podeljena s členom 31 Uredbe št. 1/2003, lahko to na podlagi neomejene pristojnosti preseže zgolj nadzor zakonitosti sankcije in presojo Komisije nadomesti s svojo ter tako odpravi, zniža ali zviša naloženo globo ali periodično denarno kazen (glej sodbo z dne 26. septembra 2018, Infineon Technologies/Komisija, C-99/17 P, EU:C:2018:773, točka 193 in navedena sodna praksa).

47 Obseg te neomejene pristojnosti pa je, drugače kot nadzor zakonitosti po členu 263 PDEU, strogo omejen na določitev zneska globe (glej sodbo z dne 21. januarja 2016, Galp Energía España in drugi/Komisija, C-603/13 P, EU:C:2016:38, točka 76 in navedena sodna praksa).

### A. Predloga za razglasitev ničnosti člena 1 izpodbijanega sklepa in, podredno, člena 1(b) navedenega sklepa

48 Tožeče stranke v utemeljitev predlogov za razglasitev ničnosti člena 1 izpodbijanega sklepa in, podredno, člena 1(b) navedenega sklepa navajajo pet tožbenih razlogov.

49 Prvi tožbeni razlog se nanaša na to, da je Komisija ravnanje opredelila kot kršitev zaradi cilja.

50 Tožeče stranke z drugim, tretjim in četrtim tožbenim razlogom izpodbijajo opredelitev Komisije, da gre za enotno in trajajočo kršitev. Drugi tožbeni razlog se nanaša na ugotovitev Komisije, da je bilo tajno dogovarjanje med skupino HSBC in drugimi strankami del skupnega načrta z enotnim ciljem. Tretji in četrti tožbeni razlog se nanašata na zavestno sodelovanje skupine HSBC pri uresničevanju tega cilja oziroma na njeno poznavanje ravnanja drugih udeležencev kršitve.

51 Peti tožbeni razlog se nanaša na sprejetje izpodbijanega sklepa po sklepu o poravnavi, v katerem naj bi Komisija že sprejela stališče o sodelovanju skupine HSBC pri zadevni kršitvi. Tožeče stranke na podlagi navedenega sklepajo, da je Komisija kršila načelo domneve nedolžnosti in dobrega upravljanja ter pravico do obrambe.

#### *1. Prvi tožbeni razlog: opredelitev ravnanja kot kršitve zaradi cilja v smislu člena 101(1) PDEU*

52 Glede na to, da se izpodbija opredelitev Komisije, da gre za kršitev zaradi cilja, je treba opozoriti, da je sporazum, sklep podjetniškega združenja ali usklajeno ravnanje prepovedano s členom 101(1) PDEU, če je njegov „cilj oziroma posledica“ preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu.

53 V zvezi s tem iz sodne prakse Sodišča izhaja, da so nekatere vrste dogovarjanja med podjetji za konkurenco tako škodljive, da je mogoče šteti, da ugotavljanje njihovih posledic ni potrebno (sodbi z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 49, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 113; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 34).

54 Razlikovanje med „kršitvami zaradi cilja“ in „kršitvami zaradi posledic“ je povezano z okoliščino, da je nekatere oblike dogovarjanja med podjetji mogoče že zaradi njihove narave obravnavati kot škodljive za dobro delovanje običajnega konkurenčnega trga (sodbi z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 50, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 114; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 35).

55 Tako je sprejeto, da je mogoče šteti, da imajo nekatera tajna ravnanja, kot so tista, katerih posledica je to, da karteli določijo horizontalne cene, tako negativne posledice zlasti na ceno, količino ter kakovost proizvodov in storitev, da za namene uporabe člena 101(1) PDEU ni treba dokazovati njihovih konkretnih posledic za trg. Izkušnje namreč kažejo, da taka ravnanja pomenijo zmanjšanje proizvodnje in zvišanje cene, kar negativno vpliva na razdelitev virov zlasti v škodo potrošnikov (sodbi z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 51, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 115).

56 Če se z analizo vrste dogovarjanja med podjetji ne ugotovi zadostna stopnja škodljivosti za konkurenco, pa je treba preučiti posledice takega dogovarjanja in za njegovo prepoved zahtevati predložitev dokazov o tem, da je bila konkurenca dejansko preprečena, omejena ali znatno izkrivljena (sodbe z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 34; z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 52, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 116).

57 V skladu s sodno prakso Sodišča je treba za preučitev, ali je sporazum med podjetji ali sklep podjetniškega združenja tako škodljiv, da se šteje, da pomeni omejevanje konkurence „zaradi cilja“ v smislu člena 101(1) PDEU, upoštevati vsebino njegovih določb, cilje, ki se želijo z njim doseči, ter gospodarski in pravni okvir, v katerega je umeščen. Pri presoji navedenega okvira je treba upoštevati tudi naravo zadevnega blaga ali storitev ter dejanske pogoje delovanja in sestave zadevnega trga ali trgov (sodbi z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 53, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 117; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 36).

58 Poleg tega lahko organi, pristojni za varstvo konkurence, nacionalna sodišča in sodišča Unije upoštevajo namen strank, čeprav ta ni nujni dejavnik za opredelitev omejujoče narave sporazuma (sodbe z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 37; z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 54, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 118).

59 Kar zadeva, natančneje, izmenjavo informacij med konkurenti, je treba opozoriti, da je treba merili usklajevanja in sodelovanja, ki pomenita usklajeno ravnanje, razumeti glede na zasnovo določb Pogodbe v zvezi s konkurenco, v skladu s katero mora vsak gospodarski subjekt samostojno določiti politiko, ki jo namerava voditi na skupnem trgu (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 32, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 119).

60 Čeprav ta zahteva po samostojnosti ne izključuje pravice gospodarskih subjektov, da se razumno prilagodijo ugotovljenemu ali pričakovanemu ravnanju konkurentov, pa vendar močno nasprotuje vsakemu neposrednemu ali posrednemu stiku med temi subjekti, s katerim bi se bodisi vplivalo na ravnanje dejanskega ali potencialnega konkurenta na trgu bodisi bi se takemu konkurentu razkrilo ravnanje na trgu, za katero se je podjetje odločilo ali ki se ga namerava držati, kadar je cilj ali posledica teh stikov – upoštevajoč naravo proizvodov ali ponujenih storitev, velikost in število podjetij ter velikost trga – vzpostavitev takih konkurenčnih razmer, ki ne ustrezajo normalnim razmeram na zadevnem trgu (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 33, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 120).

61 Sodišče je torej razsodilo, da bi bila lahko izmenjava informacij med konkurenti v nasprotju s pravili konkurence, če zmanjšuje ali odpravlja stopnjo negotovosti pri delovanju zadevnega trga, zaradi česar bi bila omejena konkurenca med podjetji (sodbe z dne 2. oktobra 2003, Thyssen Stahl/Komisija,

C-194/99 P, EU:C:2003:527, točka 89; z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 35, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 121).

62 Natančneje, šteti je treba, da ima izmenjava informacij, ki lahko odpravi negotovost pri zainteresiranih osebah glede datuma, obsega in načinov prilagajanja ravnanja na trgu, ki ga bodo opravila zadevna podjetja, protikonkurenčni cilj (sodba z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 122; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 41).

63 Poleg tega ima usklajeno ravnanje lahko protikonkurenčni cilj, tudi če nima neposredne zveze s potrošniškimi cenami. Besedilo člena 101(1) PDEU namreč ne dopušča ugotovitve, da je prepovedano le usklajeno ravnanje, ki ima neposreden vpliv na cene, ki jih plačajo končni potrošniki (sodba z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 123; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 36).

64 Nasprotno, iz navedenega člena 101(1)(a) PDEU izhaja, da ima usklajeno ravnanje lahko protikonkurenčni cilj, če „neposredno ali posredno določ[a] nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja“ (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 37, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 124).

65 Člen 101 PDEU vsekakor tako kot druga pravila o konkurenci iz Pogodbe ni namenjen le varstvu neposrednih interesov konkurentov ali potrošnikov, ampak tudi varstvu strukture trga in s tem konkurence. Zato ugotovitev obstoja protikonkurenčnega cilja usklajenega ravnanja ne more biti odvisna od ugotovitve obstoja neposredne zveze med tem ravnanjem in potrošniškimi cenami (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točki 38 in 39, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 125).

66 Nazadnje je treba opozoriti, da že iz besedila člena 101(1) PDEU izhaja, da pojem usklajenega ravnanja poleg usklajevanja med zadevnimi podjetji zajema temu usklajevanju ustrezno ravnanje na trgu in vzročno zvezo med tema elementoma (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 51, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 126).

67 V zvezi s tem je Sodišče ugotovilo, da se – razen če zadevna podjetja dokažejo nasprotno – domneva, da podjetja, ki so udeležena pri usklajevanju in so še naprej dejavna na trgu, pri odločanju, kako bodo ravnala na tem trgu, upoštevajo informacije, ki so jih izmenjala s konkurenti. Natančneje, Sodišče je ugotovilo, da je takšno usklajeno ravnanje zajeto s členom 101(1) PDEU, tudi če ni protikonkurenčnih posledic na trgu (sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, EU:C:2009:343, točka 51, in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija, C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 127).

68 To so preudarki, na podlagi katerih je treba preizkusiti prvi tožbeni razlog, s katerim tožeče stranke izpodbijajo opredelitev kršitve zaradi cilja, ki jo je Komisija uporabila za vsako od kategorij očitanih ravnanj. Tožeče stranke so svoje utemeljitve razdelile na dva dela, tako da se na eni strani nanašajo na ravnanja v zvezi z manipulacijo s podatki za Euribor z dne 19. marca 2007, na drugi strani pa na ravnanja, ki niso povezana s to manipulacijo, torej na izmenjave informacij – med trgovalci družbe HSBC in trgovalci drugih bank – o trgovalnih pozicijah ali njihovih povprečnih cenah.

69 Komisija je v členu 1 izpodbijanega sklepa ugotovila, da je bil člen 101 PDEU kršen zaradi kršitve, ki zajema „sporazume in/ali usklajena ravnanja, katerih cilj je izkrivljanje običajnega poteka oblikovanja elementov cen v sektorju [instrumentov EIRD]“.

70 Ti sporazumi in/ali usklajena ravnanja, ki se očitajo bankam, med katerimi je tudi skupina HSBC, so opisani v točkah 113, 358 in 392 obrazložitve izpodbijanega sklepa. Kot utemeljeno opozarjajo tožeče stranke, jih je mogoče razdeliti v tri skupine, ki se nanašajo na, prvič, manipulacijo s podatki za Euribor (točke 113(a), 358(a) in 392(a) obrazložitve: izmenjave informacij o želenih ravneh obrestne mere Euribor; točke 113(d), 358(d) in 392(d) obrazložitve: izmenjave informacij glede možnosti uskladitve podatkov za Euribor; točke 113(e), 358(e) in 392(e) obrazložitve: stik vpletenega trgovalca z odgovorno osebo za sporočanje podatkov za Euribor v banki; točke 113(f), 358(f) in 392(f) obrazložitve: dogovori o uskladitvi poskusov vplivanja na podatke za Euribor), drugič, izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah v zvezi z instrumenti EIRD (točke 113(b), 358(b) in 392(b) obrazložitve: izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah/izpostavljenosti; točke 113(c), 358(c) in 392(c) obrazložitve: izmenjave informacij o možnosti uskladitve trgovalnih pozicij) in, tretjič, izmenjave podrobnih nejavnih informacij o njihovih namerah in strategijah v zvezi s cenami instrumentov EIRD (točke 113(g), 358(g) in 392(g) obrazložitve).

71 Splošno sodišče meni, da je treba najprej obravnavati dve stališči Komisije in tožečih strank.

72 Na prvem mestu Komisija trdi, da tožeče stranke napačno posamično izpodbijajo različna ravnanja, ki se očitajo skupini HSBC, in opozarja na njihovo soodvisnost. V bistvu trdi, da gre za umetno razlikovanje med manipulacijo z dne 19. marca 2007, izmenjavami informacij v zvezi s trgovalnimi pozicijami ter izmenjavami podrobnih nejavnih informacij o njihovih namerah in strategiji v zvezi s cenami instrumentov EIRD, v tem primeru povprečnimi cenami instrumentov EIRD.

73 Te kritike pa ni mogoče sprejeti. Razlikovanje, ki ga navajajo tožeče stranke, namreč zgolj povzema razlikovanje, ki ga je Komisija navedla v izpodbijanem sklepu in na katero je bilo opozorjeno v točki 70 zgoraj. Poleg tega je zlasti iz točk 365, 387, 393 in 442 obrazložitve izpodbijanega sklepa razvidno mnenje Komisije, da je bil cilj teh ravnanj omejiti konkurenco, in to ne samo kolektivno, ampak tudi posamično.

74 Na drugem mestu tožeče stranke opozarjajo na to, da v nekaterih delih obrazložitve izpodbijanega sklepa Komisija obstoja cilja omejevanja konkurence ne utemeljuje samo s tem, da naj bi se z zadevnim ravnanjem izkrivljal običajen potek oblikovanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD, ampak tudi s sklicevanjem na izkrivljanje drugih pogojev trgovanja z instrumenti EIRD v smislu člena 101(1)(a) PDEU. Navajajo, da ker v členu 1 izpodbijanega sklepa te opredelitve ni, je ni mogoče upoštevati kot razlog za opredelitev, da gre za omejevanje zaradi cilja, kar je storila Komisija.

75 Komisija trdi, da ji besedilo izreka izpodbijanega sklepa ne onemogoča opiranja na ugotovitev obstoja izkrivljanja drugih pogojev trgovanja, ker je to izkrivljanje jasno opisano v točkah obrazložitve sklepa.

76 Opozoriti je treba, da je izrek akta neločljivo povezan z njegovo obrazložitvijo, zato ga je treba razlagati, če je potrebno, ob upoštevanju razlogov, ki so vodili do njegovega sprejetja (glej sklep z dne 30. aprila 2007, EnBW Energie Baden-Württemberg/Komisija, T-387/04, EU:T:2007:117, točka 127 in navedena sodna praksa). Čeprav je res, da ima lahko pravne učinke samo izrek odločbe, je dejstvo, da lahko sodišče Unije nadzoruje zakonitost presoje iz obrazložitve odločbe, če presoja kot del obrazložitve akta, ki posega v položaj, pomeni potrebno podporo izreku tega akta ali če se lahko zaradi te obrazložitve spremeni vsebina izreka zadevnega akta (glej sodbo z dne 1. julija 2009, KG Holding in drugi/Komisija, od T-81/07 do T-83/07, EU:T:2009:237, točka 46 in navedena sodna praksa).

77 Ker je Komisija pri utemeljitvi svoje ugotovitve o obstoju omejevanja konkurence opozorila ne samo na usklajevanje in/ali določanje cen, ampak tudi na izkrivljanje drugih pogojev trgovanja v sektorju instrumentov EIRD – zlasti v točkah 384, 388, 393, 415, 423 in 488 obrazložitve izpodbijanega sklepa – zato načeloma nič ne onemogoča upoštevanja tega sklepanja pri presoji zakonitosti člena 1 izpodbijanega sklepa, čeprav se ta izrecno ne sklicuje na navedene pogoje trgovanja.

***a) Prvi del tožbenega razloga, s katerim se izpodbija opredelitev manipulacije z Euriborom z dne 19. marca 2007 kot omejitve konkurence zaradi cilja***

78 Tožeče stranke uvodoma navajajo, da si banke na trgu instrumentov EIRD konkurirajo samo ob sklepanju teh pogodb in na podlagi fiksne obrestne mere, ki je njihova cena. Menijo, da Komisija pri tezi, da je cilj strank instrumenta EIRD optimizirati njihove denarne tokove, ni upoštevala vzdrževanja trga in zavarovanja pred tveganjem. Menijo, da se obravnavana zadeva razlikuje od zadeve, v kateri je bila izdana sodba z dne 10. novembra 2017, Icap in drugi/Komisija (T-180/15, EU:T:2017:795), v kateri se ni razpravljalo o pomenu vzdrževanja trga, pri katerem pa naj bi veljalo, da se za banke, ki to dejavnost opravljajo, fiksna obrestna mera določa drugače, konkurirajo pa si samo na podlagi navedene obrestne mere.

79 Tožeče stranke v zvezi z manipulacijo z dne 19. marca 2007 v bistvu priznavajo, da je bil cilj te manipulacije, da se 19. marca 2007 zniža Euribor-3M, ter da je pri tem trgovalec skupine Barclays stopil v stik s trgovalcem skupine HSBC in ga prosil, naj odgovorno osebo za sporočanje obrestnih mer prosi, da 19. marca 2007 predloži nizko ponudbo, kar je bilo tudi storjeno. Vendar tožeče stranke na eni strani zanikajo, da je bil cilj tega ravnanja izkrivljati elemente cen in/ali pogoje trgovanja z instrumenti EIRD, in na drugi strani trdijo, da cilj manipulacije denarnih tokov ni protikonkurenčen.

80 Na prvem mestu tožeče stranke zanikajo, da je bil cilj te manipulacije usklajevanje in/ali določanje elementov cen instrumentov EIRD, kot je Komisija poudarila v točki 411 obrazložitve izpodbijanega sklepa, ker se ta manipulacija nanaša na spremenljivo obrestno mero instrumentov EIRD, cena teh instrumentov pa je fiksna obrestna mera. Euribor-3M naj prav tako ne bi bil upošteven dejavnik pri določanju cene instrumentov EIRD ali posameznega elementa te cene. V zvezi s tem trdijo, da teza Komisije, po kateri je spremenljiva obrestna mera element pri določanju fiksne obrestne mere ob sklenitvi novih instrumentov EIRD, nujno temelji na sklenitvi novih pogodb po manipulaciji. Z opiranjem na ekonomsko izvedensko mnenje, pripravljeno na njihovo zahtevo, trdijo, da za zadevne trgovalce ne bi bilo ugodno, če bi svoje pozicije prilagajali predvideni manipulaciji. Na podlagi navedenega sklepajo, da je bilo v točki 411 obrazložitve izpodbijanega sklepa napačno uporabljeno pravo, da je bila storjena očitna napaka pri presoji ali da je bila obrazložitev v navedeni točki nezadostna.

81 Na drugem mestu tožeče stranke poudarjajo, da iz izpodbijanega sklepa izhaja, da naj bi manipulacija z dne 19. marca 2007 – poleg določitve cen – pomenila tudi izmenjavo informacij o namerah trgovalcev, zaradi česar naj bi se zmanjšala negotovost, ki je neločljivo povezana s trgom instrumentov EIRD. Trdijo, da Komisija ni dokazala takega ravnanja trgovalcev skupine HSBC. Ne bi naj bilo dokazano, da so imeli navedeni trgovalci korist zaradi asimetričnih informacij, ki naj bi jim omogočile ponudbo pod ugodnejšimi pogoji od njihovih konkurentov. Zanikajo, da bi morale dokazati, da usklajevanje ni nikakor vplivalo na ravnanje skupine HSBC, in opozarjajo, da je Komisija tista, ki mora dokazati obstoj protikonkurenčnega cilja.

82 Na tretjem mestu tožeče stranke trdijo, da navedbe iz točke 388 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da manipulacija pomeni določanje pogojev poslovanja v smislu člena 101(1)(a) PDEU, ni mogoče upoštevati, saj ni navedena v izreku izpodbijanega sklepa. Dodajajo, da je ta vidik sklepanja Komisije v vsakem primeru nezadostno obrazložen, saj ni bilo podano nobeno pojasnilo. Navedena navedba naj bi bila poleg tega napačna, ker ne gre za pravice in obveznosti strank na podlagi pogodbe.

83 Na četrtem mestu tožeče stranke trdijo, da cilj manipulacije denarnih tokov ni protikonkurenčen, ker ni bil dosežen s sporazumom, ki omejuje konkurenco med trgovalci. Opozarjajo, da se konkurenca na trgu instrumentov EIRD odvija ob njihovem sklepanju, in ne v zvezi z odhodnimi in prihodnimi denarnimi tokovi na podlagi instrumentov EIRD. V bistvu zanikajo, da bi denarni tokovi lahko imeli posredni učinek na ceno instrumentov EIRD.

84 Komisija predlaga, naj se ta del tožbenega razloga zavrne.

85 V tem delu tožbenega razloga gre za opredelitev cilja omejevanja konkurence pri manipulaciji z Euriborom z dne 19. marca 2007. Dejansko sodelovanje skupine HSBC pri navedeni manipulaciji je med drugim opisano v točkah 271, 275, 289, 322, 328 in 329 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

86 Iz njih v bistvu izhaja, da je to ravnanje obsegalo sporočitev nizke vrednosti podatkov za Euribor-3M 19. marca 2007, da bi se navedena obrestna mera na ta datum znižala in dosegel dobiček pri izvedenih finančnih instrumentih, zapadlih na ta datum, zaradi razmika med obrestnimi merami („spread“) v primerjavi z izvedenimi instrumenti, vezanimi na EONIO.

87 Natančneje, navedena manipulacija je temeljila predvsem na manipulaciji ene vrste instrumentov EIRD, in sicer standardiziranih obrestnih terminskih pogodb („futures“), vezanih na Euribor-3M. Pri tovrstnih pogodbah v bistvu ena stranka, opredeljena kot kupec, prejme fiksno obrestno mero, določeno v pogodbi, druga stranka, opredeljena kot prodajalec, pa prejme spremenljivo obrestno mero. Pri manipulaciji se je postopno povečala „nakupna“ izpostavljenost, torej taka, pri kateri banka prejme fiksno in plača spremenljivo obrestno mero, in z usklajenim ravnanjem znižala spremenljiva obrestna mera na dan zapadlosti.

88 Sklicevanje na izvedene finančne instrumente, vezane na EONIO, je posledica dejstva, da so udeleženci omejevalnega sporazuma svoje „nakupne“ pozicije na standardizirane terminske pogodbe („futures“), vezane na Euribor-3M, krili z nasprotnimi izpostavljenostmi, v obravnavani zadevi so bile to pogodbe o zamenjavi („swap“) z enako zapadlostjo, vezane na EONIO. Kot je navedeno v točki 14 zgoraj, je EONIA obrestna mera čez noč, ki jo izračunava ECB.

89 Zato so lahko banke, ki so sodelovale pri omejevalnem sporazumu, s tem, da so 19. marca 2007 umetno znižale obrestno mero Euribor v primerjavi z obrestno mero EONIA, pričakovale finančno korist.

90 Iz točk 257 in 258 obrazložitve izpodbijanega sklepa je razvidno, da se je zamisel za manipulacijo porodila že vsaj 1. februarja 2007 v pogovorih med trgovalci skupine Deutsche Bank, skupine Barclays in družbe Société générale. Iz točke 271 obrazložitve navedenega sklepa je razvidno, da je trgovalec skupine Barclays o tem načrtu 12. februarja 2007 obvestil trgovalca skupine HSBC, iz točke 275 obrazložitve istega sklepa pa, da se je o tej manipulaciji razpravljalo tudi naslednji dan. V točki 289 obrazložitve izpodbijanega sklepa je omenjen pogovor z dne 28. februarja 2007 med istima trgovalcema o zmanjšanju razmika („spread“) med Euriborom-3M in EONIO. Nazadnje, v točki 322 obrazložitve izpodbijanega sklepa je omenjen pogovor z dne 19. marca 2007, v katerem je trgovalec skupine Barclays prosil trgovalca skupine HSBC, naj odgovorne osebe za sporočanje podatkov te banke prosi za zelo nizko kotacijo Euribor-3M, kar naj bi bilo uspešno izvedeno.

91 Tožeče stranke ne izpodbijajo resničnosti dejstev, ki jih je navedla Komisija. Menijo pa, da ta dejstva ne morejo biti podlaga za opredelitev ravnanja kot kršitve zaradi cilja, ki jo je sprejela Komisija.

92 Iz točke 384 obrazložitve izpodbijanega sklepa je razvidno mnenje Komisije, da je namen manipulacije z dne 19. marca 2007 vplivati na gibanje denarnih tokov na podlagi instrumentov EIRD v korist udeležencev te manipulacije. V točki 411 obrazložitve izpodbijanega sklepa je Komisija v odgovor na trditev tožečih strank, ki zavračajo opredelitev ravnanj, ki jih je mogoče pripisati skupini HSBC, kot kršitve zaradi cilja, v bistvu poudarila, da Euribor neposredno določa denarne tokove za plačilo na

podlagi „spremenljivega dela“ instrumentov EIRD in je upošteven tudi pri določanju denarnih tokov za plačilo na podlagi „fiksnega dela“ instrumentov EIRD, ker se je posredno upošteval pri določitvi fiksne obrestne mere na podlagi krivulje donosa, ki temelji na pričakovanih spremenljivih obrestnih merah.

93 Komisija je v točki 394 obrazložitve izpodbijanega sklepa navedla, da se je z vsemi ravnanji, opisanimi v točki 392 obrazložitve njenega sklepa, tudi z manipulacijo z dne 19. marca 2007, konkurenca omejevala tako, da je nastala asimetrična obveščenost udeležencev na trgu, ker so bili udeleženci kršitve na eni strani v boljšem položaju zato, ker so bili že vnaprej z določeno natančnostjo seznanjeni s tem, v kakšni višini bodo ali naj bi njihovi konkurenti v skladu s tajnim dogovorom določili Euribor, na drugi strani pa so bili seznanjeni s tem, ali je Euribor na določen datum določen umetno ali ne.

94 Pri tem sklepanju pravo ni bilo napačno uporabljeno niti ni bila storjena napaka pri presoji.

95 V zvezi s tem je treba poudariti, da je vpliv manipulacije z Euriborom na denarne tokove na podlagi zadevnih izvedenih instrumentov očiten. Udeleženci so 19. marca 2007 umetno znižali obrestno mero Euribor tako, da so bili zneski, ki so jih morali plačati za „spremenljivi del“ standardiziranih terminskih pogodb („futures“), vezanih na Euribor, nižji.

96 Zato so trgovalci skupine HSBC, ko so se pogajali o „spremenljivem delu“ navedenih standardiziranih terminskih pogodb („futures“), to je o fiksni obrestni meri, od katere so bila odvisna plačila, ki bi jih prejeli, to počeli ob zavedanju, da bo spremenljiva obrestna mera za plačila, ki bi jih morali izvršiti, nizka. Zato so lahko ponujali bolj konkurenčno obrestno mero kot njihovi konkurenti, saj so vedeli, da bo denarni tok v zvezi s temi pogodbami ostal pozitiven.

97 S tem ravnanjem je bila konkurenca nedvoumno omejena v njihovo korist in v škodo drugih gospodarskih subjektov na trgu. To ni veljalo le za njihove nasprotne stranke, ki so se jim prejeta plačila na podlagi „spremenljivega dela“ instrumentov EIRD umetno znižala, ampak tudi za banke, ki so želele prevzeti „nakupno“ pozicijo za zadevno vrsto instrumentov EIRD, pa transakcije niso sklenile zaradi bolj konkurenčne obrestne mere, ki so jo ponudili udeleženci manipulacije. Manipulacija je škodovala tudi tistim gospodarskim subjektom na trgu, ki so – ker za to manipulacijo niso vedeli – prevzeli trgovalne pozicije, ki so bile nasprotne trgovalnim pozicijam skupin HSBC in Barclays. V zvezi s tem je mogoče ugotoviti, da besede, ki sta jih trgovalca teh dveh bank uporabila v telefonskem pogovoru takoj po manipulaciji z dne 19. marca 2007, navedenem v točki 329 obrazložitve izpodbijanega sklepa, nedvoumno potrjujejo, da sta se ta dva trgovalca zavedala negativnih posledic svoje manipulacije na konkurente.

98 Tožeče stranke s svojimi različnimi trditvami ne morejo izpodbiti utemeljenosti te ugotovitve.

99 Prvi sklop trditev tožečih strank se nanaša na to, da manipulacija z Euriborom ne more pomeniti omejevanja konkurence, ker naj bi si banke v bistvu konkurirale zgolj ob sklenitvi poslov z instrumenti EIRD in izključno z obrestno mero, določeno na podlagi njihovega „fiksnega dela“, ki edini pomeni „ceno“ instrumenta EIRD.

100 Ta očitek temelji na domnevi, da se posli z instrumenti EIRD sklepajo zgolj s konkuriranjem na podlagi fiksne obrestne mere. Kot pa je v izpodbijanem sklepu pravilno navedla Komisija, denarni tokovi na podlagi instrumenta EIRD izhajajo iz pobota plačil na podlagi „fiksnega dela“ in „spremenljivega dela“ instrumenta EIRD. Zato si trgovalec z manipulacijo referenčne obrestne mere glede na svojo v glavnem dolžniško ali upniško pozicijo ne izboljša samo tekočih denarnih tokov na podlagi instrumentov EIRD, temveč lahko s fiksno obrestno mero za posle, ki jih sklepa, trguje ob razpolaganju z notranjimi informacijami o spremenljivi obrestni meri, ki velja na datume, ki so upoštevni za določitev denarnih tokov. Njegov konkurenčni položaj je lahko v primerjavi s položajem njegovih konkurentov, ki takih informacij nimajo, samo boljši.

101 Tožeče stranke s sklicevanjem na točke od 347 do 351 ekonomskega izvedenskega mnenja (glej točko 80 zgoraj) trdijo, da prilagajanje trgovalnih pozicij na podlagi te manipulacije ni bilo v interesu bank, ki so sodelovale pri manipulaciji z dne 19. marca 2007. Vendar ta utemeljitev in upoštevni odlomki iz navedenega izvedenskega mnenja vsebujejo zgolj splošne preudarke, po katerih naj ne bi bilo v interesu bank, da ponudijo boljše pogoje kot njihovi konkurenti, ker bi to zmanjšalo donosnost instrumentov EIRD. S tem ni mogoče ovreči dejstva, da lahko trgovalec na podlagi notranjih informacij o spremenljivi obrestni meri, ki bo veljala na upoštevne datume, določi fiksno obrestno mero, ki jo lahko ponudi, da si na eni strani zagotovi donosnost instrumenta EIRD, torej da za svojo banko ustvari pozitivne denarne tokove, za svojo nasprotno stranko pa negativne, in da je na drugi strani navedena fiksna obrestna mera za nasprotno stranko privlačnejša od tiste, ki jo ponujajo njegovi konkurenti.

102 V zvezi s tem je treba poudariti, da ni nobenega protislovja med tem, da imajo zadevne banke možnost ponuditi boljše pogoje kot njihovi konkurenti, na eni strani in opredelitvijo kršitve zaradi cilja na drugi strani. V okoliščinah obravnavane zadeve je namreč ta možnost predvsem posledica spremembe konkurenčnega procesa na trgu instrumentov EIRD samo v korist tistih bank, ki so sodelovale pri usklajenem ravnanju.

103 Ta ugotovitev je še toliko bolj utemeljena glede na značilnosti manipulacije z dne 19. marca 2007. Iz teh je razvidno, da so bile banke zainteresirane, da svoje trgovalne pozicije prilagodijo tej manipulaciji, s tem da prevzamejo čim večje „nakupne“ izpostavljenosti pri standardiziranih terminskih pogodbah („futures“), vezanih na Euribor-3M, v pričakovanju prirejenega znižanja te obrestne mere. V zvezi s tem je povedno, da je trgovalec skupine HSBC v telefonskem pogovoru med njim in trgovalcem skupine Barclays 19. marca 2007 neposredno po manipulaciji, ki je omenjen v točki 329 obrazložitve izpodbijanega sklepa, obžaloval, da od manipulacije ni imel toliko koristi kot trgovalec skupine Barclays, ki je prevzel večjo „nakupno“ pozicijo.

104 Zato – in zaradi pomena Euribora pri določanju denarnih tokov na podlagi navedenih pogodb – je treba zavrniti ta prvi sklop trditev, s katerimi se je skušalo dokazati, da je Komisija storila napako s sklepanjem, da je bil cilj ravnanja, s katerim se je manipuliralo z obrestno mero Euribor-3M na dan 19. marca 2007, omejevanje konkurence. Iz navedenega sledi tudi, da je Splošno sodišče lahko izvedlo nadzor zakonitosti in da torej ta vidik sklepanja Komisije v nasprotju z zatrjevanjem tožečih strank ni nezadostno obrazložen.

105 Tožeče stranke v okviru drugega sklopa trditev Komisiji očitajo, da se je osredotočila samo na trgovanje z instrumenti EIRD za svoj račun, zanemarila pa je dejstvo, da je skupina HSBC z instrumenti EIRD trgovala zaradi zavarovanja tveganja in vzdrževanja trga.

106 Pojem „vzdrževalec trga“ je v točki 40 obrazložitve izpodbijanega sklepa opredeljen tako: „[v]zdrževalci trga so posamezniki ali družbe, ki so pripravljeni in želijo prodajati ali kupovati finančne produkte, na primer vrednostne papirje ali izvedene finančne instrumente, po cenah, ki jih (z zavezujočimi nakupnimi in prodajnimi cenami) sami določajo splošno in neprekinjeno, namesto za vsako transakcijo posebej“. Tej opredelitvi tožeče stranke ne oporekajo.

107 Ker „vzdrževalci trga“ na trgu instrumentov EIRD poslujejo splošno in neprekinjeno, sklepajo več poslov kot drugi subjekti na trgu, še vedno pa s ciljem ustvarjanja dobička. Tožeče stranke trdijo, da se to prizadevanje za dobiček pri vzdrževalcu trga nanaša predvsem na razliko med nabavnimi in prodajnimi cenami številnih sklenjenih pogodb, torej na razliko med vsemi „nakupnimi“ in „prodajnimi“ pozicijami, in ne na razliko med fiksno in spremenljivo obrestno mero pri posamezni pogodbi.

108 Vendar, čeprav lahko vzdrževalec trga ustvari dobiček na podlagi razlike med ceno, po kateri kupuje in prodaja instrumente EIRD, to ne izključuje prizadevanj za doseganje dobička na podlagi razlike med fiksno in spremenljivo obrestno mero istega instrumenta EIRD. Dejansko je malo verjetno, da trgovalec, ki sklepa posebej veliko poslov, ob ponudbi cene na podlagi fiksne obrestne mere ne upošteva pričakovane spremenljive obrestne mere.

109 Še več, zaradi položaja trgovalca skupine HSBC kot „vzdrževalca trga“ je še manj verjetna trditev tožečih strank, da skupina HSBC ni bila zainteresirana za prilagoditev svojih trgovalnih pozicij manipulaciji z dne 19. marca 2007, na kar je bilo odgovorjeno v točkah od 101 do 103 zgoraj. Sprejemljivost nižje donosnosti na transakcijo je namreč povsem logična, če se predvideva sklenitev večjega števila transakcij.

110 Nazadnje, v zvezi z zatrjevanjem tožečih strank, da naj bi posle z instrumenti EIRD sklepale tudi zaradi zavarovanja tveganj, je dovolj poudariti, da taka uporaba instrumentov EIRD nikakor ne posega v to, da vzdrževalci trga instrumente EIRD uporabljajo tudi za špekulativne namene, kot je Komisija opozorila v točki 38 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

111 Na podlagi navedenega je treba zavrniti drugi sklop trditev tožečih strank in skleniti, da je Komisija pravilno ugotovila, da manipulacija z dne 19. marca 2007, pri kateri je sodelovala skupina HSBC, ustreza opredelitvi kršitve zaradi cilja na podlagi člena 101(1) PDEU.

112 Tožeče stranke v okviru tretjega sklopa trditev oporekajo opredelitvi določanja pogojev poslovanja v smislu člena 101(1)(a) PDEU, ki jo je Komisija prav tako uporabila za manipulacijo z dne 19. marca 2007.

113 Ker pa je opredelitev manipulacije z dne 19. marca 2007 kot kršitve zaradi cilja pravno zadostno utemeljena z razlogi, navedenimi v točkah od 94 do 111 zgoraj, je treba te trditve zavrniti kot brezpredmetne. Zanje je namreč mogoče uporabiti ustaljeno sodno prakso, iz katere izhaja, da kadar določeni razlogi za neko odločitev zadostujejo, da jo pravno utemeljijo, napake v zvezi z drugimi razlogi tega akta v nobenem primeru ne vplivajo na njegov izrek (glej v tem smislu in po analogiji sodbi z dne 12. julija 2001, Komisija in Francija/TF1, C-302/99 P in C-308/99 P, EU:C:2001:408, točka 27, in z dne 12. decembra 2006, SELEX Sistemi Integrati/Komisija, T-155/04, EU:T:2006:387, točka 47).

114 Na podlagi navedenega je treba prvi del tožbenega razloga zavrniti.

### *b) Drugi del tožbenega razloga: opredelitev drugih ravnanj, ki se očitajo skupini HSBC, kot kršitev zaradi cilja*

115 Tožeče stranke v okviru tega dela tožbenega razloga izpodbijajo opredelitev kršitve zaradi cilja, ki jo je Komisija uporabila za ravnanja, ki se ne nanašajo na manipulacijo z Euriborom z dne 19. marca 2007 in so v izpodbijanem sklepu opisana kot izmenjava informacij, ki se nanaša na, prvič, „trgovalne pozicije“ in, drugič, na „podrobne nejavne informacije o njihovih namerah in strategiji na področju cen instrumentov EIRD“. V zvezi s to drugo kategorijo so bile v zvezi s skupino HSBC razkrite izmenjave informacij, ki naj bi se nanašale na „srednje cene“ instrumentov EIRD.

116 Tožeče stranke navajajo, da so zadevne izmenjave informacij v tem delu tožbenega razloga omejene na šest spletnih klepetov med 12. februarjem in 27. marcem 2007, ki se ne nanašajo na manipulacijo z Euriborom.

117 Trdijo, da zadevni trgovalci na podlagi pogovorov, ki so bili v izpodbijanem sklepu opisani kot izmenjava informacij o trgovalnih pozicijah, niso mogli uskladiti svojih trgovalnih pozicij. Tožeče stranke izpodbijajo presojo Komisije o pogovorih z dne 12. in 16. februarja 2007 ter 9. in 14. marca 2007.

118 Kar zadeva pogovore, ki so v izpodbijanem sklepu opisani kot izmenjava informacij o strategijah glede cen, tožeče stranke zanikajo, da je srednja cena „cena“, „cenik“ ali „element cene“, kar bi omogočilo tako opredelitev, ter trdijo, da srednja cena ni zaupna informacija in da so taki pogovori v nekem obsegu v prid konkurenci. Tožeče stranke izpodbijajo presojo Komisije o pogovorih z dne 14. in 16. februarja 2007.

119 Komisija odgovarja, da elementi, ki se izpodbijajo v tožbi, niso edini primeri izmenjave občutljivih informacij, pri katerih naj bi sodelovala skupina HSBC.

120 V zvezi s pogovori, ki so v izpodbijanem sklepu opisani kot izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah, poudarja, da čeprav so nekateri med njimi neposredno povezani z manipulacijo z dne 19. marca 2007, pa se je z njimi samimi skušalo vplivati na denarne tokove na podlagi instrumentov EIRD z izkrivljanjem običajnega poteka konkurence.

121 Komisija v zvezi s pogovori, ki so v izpodbijanem sklepu opisani kot izmenjave informacij o strategijah glede cen, meni, da srednje cene omogočajo predvidevanje nakupnih in prodajnih cen, zato te izmenjave informacij zmanjšujejo negotovost glede verjetne višine teh cen, ter da taki pogovori ne spadajo v običajno delovanje zadevnega trga in niso v korist potrošnikom.

122 Vztraja pri svoji presoji pogovorov z dne 12., 14. in 16. februarja 2007 ter 9. in 14. marca 2007 v izpodbijanem sklepu.

123 Uvodoma je treba ugotoviti, da čeprav iz preizkusa prvega dela tega tožbenega razloga izhaja, da je sodelovanje skupine HSBC pri kršitvi zaradi cilja pravno zadostno dokazano, je preizkus tega drugega dela kljub temu smiseln. Obstoj drugih protikonkurenčnih ravnanj skupine HSBC je namreč upošteven pri presoji teže kršitve člena 101(1) PDEU, ki jo je storila skupina HSBC, in posledično sorazmernosti globe, ki ji je bila naložena. Med dejavniki, ki se upoštevajo pri presoji teže kršitve, sta namreč tudi število in intenzivnost protikonkurenčnih ravnanj (glej v tem smislu sodbi z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 57 in navedena sodna praksa, in z dne 26. septembra 2018, Infineon Technologies/Komisija, C-99/17 P, EU:C:2018:773, točka 197).

124 Splošno sodišče ugotavlja, da je trditve tožečih strank mogoče razdeliti na dva očitka v zvezi z utemeljenostjo opredelitve omejitve zaradi cilja, ki jo je Komisija uporabila v zvezi s pogovori, ki jih je opisala na eni strani kot izmenjave informacij o srednjih cenah in na drugi strani kot izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah.

*1) Očitek, s katerim se izpodbija utemeljenost opredelitve izmenjav informacij o srednjih cenah kot omejitve zaradi cilja*

125 Gre za dva pogovora, pri katerih je sodelovala skupina HSBC in ki naj bi se nanašala na srednje cene (ki so v izpodbijanem sklepu opredeljene tudi kot „mids“) instrumentov EIRD, in sicer z dne 14. februarja 2007 (točke od 283 do 285 obrazložitve izpodbijanega sklepa) in z dne 16. februarja 2007 (točke od 286 do 288 navedenega sklepa). Ta pogovora spadata v kategorijo protikonkurenčnih ravnanj iz točk 113(g), 358(g) in 392(g) obrazložitve izpodbijanega sklepa (izmenjava podrobnih nejavnih informacij o namerah konkurentov in strategiji določanja cen instrumentov EIRD).

126 Komisija je, tako kot v zvezi z manipulacijo z dne 19. marca 2007, opredelitev teh izmenjav informacij kot omejitve zaradi cilja v točki 394 obrazložitve izpodbijanega sklepa utemeljila z asimetrično obveščenostjo udeležencev na trgu, ker so bili lahko udeleženci kršitve vnaprej precej natančno seznanjeni z višino Euribora, ki jo bodo ali naj bi jo njihovi konkurenti določili v skladu s tajnim dogovorom, na drugi strani pa so vedeli, ali je bila višina Euribora na določen datum določena umetno ali ne.

127 Elementi obrazložitve, ki se natančneje nanašajo na srednje cene, so navedeni v drugih delih izpodbijanega sklepa.

128 Tako je v točki 32 obrazložitve izpodbijanega sklepa poudarjeno, da je mogoče izraza „run“ ali „mids“, „preprosto povedano, opredeliti kot cenika posameznega trgovalca, trgovalne enote ali banke v zvezi z določenimi standardnimi finančnimi produkti“. V točki 34 obrazložitve navedenega sklepa je navedeno, da se izraz „mid“ „nanaša na sredino ali povprečje nakupnih in prodajnih cen (na primer prejetih, modelnih, objavljenih ali tržnih) posameznega produkta[;] pogosto je zanesljiv približek cene, po kateri bi vzdrževalec trga sklenil posel s stranko, zlasti če je trg likviden in je razmik nakup/prodaja majhen“.

129 Komisija se prav tako v točki 34 obrazložitve izpodbijanega sklepa sklicuje na to, da ji je ena od bank pojasnila, „da trgovalci z izvedenimi finančnimi instrumenti srednje vrednosti na svojih krivuljah donosov uporabljajo kot pomoč pri določanju nakupnih ali prodajnih cen, ki jih nameravajo ponuditi na trgu[;] trgovalec z izvedenimi finančnimi instrumenti lahko, če je seznanjen s srednjo vrednostjo pri konkurentu, čeprav dejansko ne gre za izvršno ceno, lažje ugotovi, kakšne so dejanske nakupne in prodajne cene njegovih konkurentov[…; s]rednje cene se uporabljajo za določanje cen, upravljanje trgovalnih pozicij in vrednotenje portfelja“.

130 Komisija je v točki 419 obrazložitve izpodbijanega sklepa v odgovor na trditve tožečih strank navedla, da je srednja cena ocena posameznega trgovalca na podlagi dejanske cene instrumenta EIRD in da je ocen srednjih cen toliko kot udeležencev na trgu, „ker *mid* odraža posamično zaznavo cene in torej razkriva cenovno namero“. V zvezi s tem je spomnila, da so tožeče stranke same poudarile, da se „nakupna cena“ načeloma določi malo nad srednjo ceno, prodajna cena pa malo pod njo, in da nihanje *mid* „vodi do hkratnega vzporednega nihanja povpraševanja in ponudbe“, zato gre za približno vrednost, ki je blizu ceni.

131 Komisija je analizirala tudi vprašanje zaupnosti izmenjanih informacij in stopnje preglednosti trga.

132 Tako je Komisija v točki 395 obrazložitve izpodbijanega sklepa poudarila, da te izmenjave informacij precej presegajo izmenjavo javnih informacij in da je njihov cilj povečanje preglednosti med udeleženci ter s tem znatno zmanjšanje običajne negotovosti, ki je neločljivo povezana s trgom, v korist udeležencev in v škodo drugih gospodarskih subjektov.

133 Komisija je v točkah od 399 do 402 obrazložitve izpodbijanega sklepa zavrnila tudi trditev, da izmenjane informacije niso občutljive, ker so v glavnem dostopne javnosti. Menila je, da natančne informacije o cenah na trgu instrumentov EIRD niso širše dostopne, pri čemer je navedla, da je iz spisa razvidno, da so bili včasih na javnih platformah subjektov na trgu objavljeni nezanesljivi podatki, in da trgovalci zaradi prilagoditve svojih cenovnih krivulj potrebujejo podatke o cenah, ki so jih določili drugi trgovalci.

134 Komisija je v točki 403 obrazložitve izpodbijanega sklepa zavrnila utemeljitve v zvezi z legitimnim ciljem teh izmenjav informacij, ker naj te ne bi bile povezane s potencialnimi transakcijami med zadevnimi trgovalci. Poudarila je tudi, da se je zaradi teh izmenjav informacij med vzdrževalci trga preglednost povečala samo med njimi, in ne v korist vseh subjektov na trgu.

135 Poleg tega je Komisija v točki 431 obrazložitve izpodbijanega sklepa ovrgla trditev, da bi zaradi nekaterih značilnosti trga instrumentov EIRD, zlasti hitrosti in prehodnosti, do tajnega dogovarjanja lahko prišlo samo s pogosto komunikacijo o podrobnostih posameznih poslov, na primer z natančnimi informacijami o prihodnjih posameznih transakcijah. Ponovila je, da „izmenjane informacije o podrobnostih transakcij (ceni in količini) glede večine instrumentov, s katerimi se trguje prosto, niso bile javne, natančne informacije pa so bile koristne za trgovalce“.

136 V točkah od 283 do 285 obrazložitve izpodbijanega sklepa je opisan pogovor z dne 14. februarja 2007. V njem je trgovalec skupine HSBC trgovalca skupine Barclays opozoril, da je trgovalec skupine Deutsche Bank na svojem zaslonu Bloomberg objavil nekatere svoje cene, na kar je trgovalec skupine Barclays odgovoril, da so te cene zgolj okvirne. Nato je v izpodbijanem sklepu navedeno, da je „[trgovalec skupine Barclays] zatem prosil za natančno ceno [trgovalca skupine HSBC] za avgust […; trgovalec skupine HSBC] je odgovoril ‚4.012' in da mu je bilo za to na trgu ponujeno 4.005-4.015 malo pred koncem spletnega klepeta". Komisija je na podlagi navedenega pogovora sklenila, da je „[trgovalec skupine Barclays] prosil [trgovalca skupine HSBC] za natančne cenovne informacije zunaj okvira potencialne transakcije in da je [trgovalec skupine HSBC] tej prošnji ugodil […]".

137 V zvezi s pogovorom z dne 16. februarja 2007 je Komisija v točkah od 286 do 288 obrazložitve izpodbijanega sklepa ugotovila, da sta se „[trgovalec skupine HSBC] in [trgovalec skupine Barclays] medsebojno obveščala o svojih srednjih cenah za *swap*, [vezan na] EONIO (‚T'as quoi 10/11 sp eonia?') in za [dogovor o prihodnji obrestni meri] (‚et sur le 10/11 Jsp fra?'). [Trgovalec skupine HSBC] ni bil prepričan o svoji ceni za *swap* EONIA (‚je dois être à la rue […] 4,06?' ‚g 4,0625 en mid'), vendar ga je [trgovalec skupine Barclays] pomiril (‚non, ça va') ter nato razkril izvršne cene in to, da je dosegel dobiček na podlagi [dogovora o prihodnjih obrestnih merah] iz poslov z drugima dvema subjektoma na trgu, pri katerih so bile cene za isto pogodbo različne".

138 Komisija ni storila napake z ugotovitvijo, da je bil cilj izmenjave informacij o srednjih cenah iz navedenih dveh pogovorov omejevanje konkurence.

139 Na prvem mestu je treba navesti, da so informacije o srednjih cenah v nasprotju z zatrjevanjem tožečih strank upoštevne za določanje cen v sektorju instrumentov EIRD.

140 Prvič, med strankami ni sporno, da trgovalec fiksno obrestno mero instrumentov EIRD določi glede na svojo oceno srednje cene, in sicer malo pod njo pri „nakupni ceni" in malo nad njo pri „prodajni ceni", kot je Komisija opozorila v točki 419 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

141 Drugič, prav tako je treba šteti, da poznavanje srednje cene konkurenta omogoča boljšo presojo o tem, kakšna bo spremenljiva obrestna mera instrumenta EIRD na dan določitve cene z uporabo krivulje donosnosti iz točke 34 obrazložitve izpodbijanega sklepa, vsaj glede instrumentov EIRD s kratkoročno zapadlostjo. Tožeče stranke so namreč na obravnavi na vprašanje, ali krivuljo donosnosti instrumenta EIRD poznajo vsi tržni udeleženci ali pa je to odvisno od posamične zaznave vsakega gospodarskega subjekta, same poudarile, da je navedena krivulja donosnosti objektivna in ni posledica posamične presoje glede tovrstnih produktov.

142 Na drugem mestu, navesti je treba, da informacije o srednjih cenah pri izvedenih finančnih instrumentih na trgu „OTC" (over the counter, prosti trg), torej tistih, s katerimi se prosto trguje, nimajo takega javnega značaja kot tiste za izvedene finančne instrumente, s katerimi se trguje na organiziranem trgu. Čeprav je namreč med strankami nesporno, da so za vse udeležence organiziranega trga te informacije na voljo ali jih je mogoče razbrati, to za izvedene finančne instrumente na trgu „OTC" ne velja.

143 Res je, da so lahko informacije o srednjih cenah v zvezi s takimi produkti v nekem obsegu objavljene, bodisi da to storijo neposredno nekateri trgovalci bodisi posredno posredniške družbe. Ne glede na to pa take informacije običajno niso dostopne niti niso nujno zanesljive, kar potrjuje pogovor z dne 14. februarja 2007, omenjen v točki 136 zgoraj, med trgovalcem skupine HSBC in trgovalcem skupine Barclays v zvezi s srednjimi cenami, ki jih je na svoji spletni strani Bloomberg objavil trgovalec skupine Deutsche Bank.

144 Na tretjem mestu, spomniti velja, da je mogoče na področju konkurence razlikovati med konkurenti, ki zbirajo informacije neodvisno ali razpravljajo o prihodnjih cenah s strankami in tretjimi osebami, ter konkurenti, ki pred določanjem svojih referenčnih cen razpravljajo o dejavnikih pri določanju in

gibanju cen z drugimi konkurenti. Prvo ravnanje namreč ne ogroža svobodne in neizkrivljene konkurence, kar pa ne velja za drugo ravnanje, ki je v nasprotju z zahtevo, da mora vsak gospodarski subjekt samostojno določiti politiko, ki jo namerava voditi na notranjem trgu, saj ta zahteva po samostojnosti močno nasprotuje vsakršnemu neposrednemu ali posrednemu navezovanju stikov med temi subjekti, katerih namen ali učinek je bodisi vplivati na ravnanje dejanskega ali potencialnega konkurenta na trgu bodisi takemu konkurentu razkriti ravnanje na trgu, za katero so se odločili ali ki se ga nameravajo držati (glej sodbo z dne 14. marca 2013, Dole Food in Dole Germany/Komisija, T-588/08, EU:T:2013:130, točki 291 in 292 ter navedena sodna praksa).

145 Poleg tega je izmenjava informacij med konkurenti o podatku, ki se upošteva pri določanju cen in ni javen, še toliko bolj občutljiva z vidika konkurence, če poteka med trgovalci, ki delujejo kot „vzdrževalci trga“, zaradi njihovega pomena na trgu instrumentov EIRD. Kot je bilo poudarjeno v točkah 106 in 107 zgoraj, „vzdrževalci trga“ trgujejo splošno in neprekinjeno, zato sklepajo večje število transakcij kot drugi tržni subjekti. Z vidika spoštovanja konkurence na trgu je še toliko pomembneje, da se njihove cene določajo samostojno.

146 Na četrtem mestu je treba poudariti, da so se pogovori med trgovalcema skupin HSBC in Barclays z dne 14. in 16. februarja 2007 nanašali na natančne informacije, ki so bile uporabne za drugo stran.

147 Tako iz pogovora z dne 14. februarja 2007 kot celote izhaja, da ne samo, da je trgovalec skupine HSBC razkril višino svoje srednje cene (4.012) in izvršne cene, ki mu bile ponujene (4.004/4.0015), ampak sta si oba trgovalca tudi izmenjala svoje ocene o višini in gibanju cen.

148 V zvezi s pogovorom z dne 16. februarja 2007 je iz pojasnil samih tožečih strank v pripombah na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah razvidno, da sta trgovalca skupin HSBC in Barclays razpravljala o svoji oceni srednje cene za *swap* (zamenjavo), vezano na EONIO, z začetkom čez deset mesecev in datumom določitve en mesec pozneje (10/11 swap EONIA), in jo primerjala s srednjo ceno pri obrestni terminski pogodbi na podlagi Euribora za iste datume. Iz tega pogovora je na eni strani razvidno, da je trgovalec skupine HSBC na podlagi mnenja trgovalca skupine Barclays prevrednotil svojo srednjo ceno za *swap* (zamenjavo), vezano na EONIO, in na drugi strani, da sta se pogovarjala o tem, kakšna bi morala biti cenovna razlika med tema dvema izvedenima finančnima instrumentoma.

149 Na petem mestu je treba poudariti, da trditve tožečih strank v zvezi s tem, da so bile izmenjave informacij med vzdrževalci trga o srednjih cenah domnevno „pozitivne za konkurenco“, ni mogoče sprejeti. Tožeče stranke v bistvu trdijo, da je bila izmenjava informacij o srednjih cenah neločljivo povezana z dejavnostmi trgovalcev, natančneje vzdrževalcev trga, ki poslujejo na trgu instrumentov EIRD, da bi se zmanjšala tveganja in omogočilo zmanjšanje razmika med nakupnimi in prodajnimi tečaji v korist strank.

150 Res je, da je treba v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 57 zgoraj, pri preučitvi opredelitve kršitve zaradi cilja upoštevati gospodarski in pravni okvir trga, na katerem so potekale izmenjave informacij.

151 Res je tudi, da ima trg instrumentov EIRD posebno značilnost. Banke na njem pogosto sklepajo posle z instrumenti EIRD med seboj, med drugim zaradi zavarovanja tveganj. Z drugimi besedami, zaradi same narave trga morajo banke, zlasti tiste, ki so vzdrževalci trga in ki si konkurirajo v zvezi s ponudbo instrumentov EIRD potencialnim strankam, trgovati tudi med seboj in si posledično pri tem izmenjevati zaupne informacije.

152 Vendar je treba poudariti, da je Komisija ta vidik gospodarskega in pravnega okvira trga instrumentov EIRD upoštevala, ker je iz svoje analize izključila informacije, izmenjane v okviru pogodbenih pogajanj.

153 Ugotoviti je treba, da trditve tožečih strank niso samo očitki v zvezi z neupoštevanjem gospodarskega in pravnega okvira trga instrumentov EIRD, ampak tožeče stranke Komisiji očitajo tudi, da ni upoštevala morebitnih pozitivnih učinkov pogovorov med trgovalci na konkurenco.

154 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je mogoče, razen pri pomožnih omejitvah ob glavni dejavnosti (glej sodbo z dne 11. septembra 2014, MasterCard in drugi/Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, točka 89 in navedena sodna praksa), morebitne pozitivne učinke na konkurenco upoštevati samo v okviru presoje člena 101(3) PDEU. Iz ustaljene sodne prakse namreč izhaja, da obstoja „pravila razumne presoje“, pri katerem se ob opredelitvi sporazuma na podlagi člena 101(1) PDEU tehtajo njegovi pozitivni in negativni učinki na konkurenco, v konkurenčnem pravu Unije ni mogoče dopustiti (sodba z dne 29. junija 2012, E.ON Ruhrgas in E.ON/Komisija, T-360/09, EU:T:2012:332, točka 65; glej v tem smislu tudi sodbo z dne 23. oktobra 2003, Van den Bergh Foods/Komisija, T-65/98, EU:T:2003:281, točka 106).

155 Zato bi morale tožeče stranke dokazati bodisi to, da so bili pogovori o srednjih cenah neposredno povezani z delovanjem trga instrumentov EIRD in zanj nujno potrebni, bodisi to, da izpolnjujejo pogoje iz člena 101(3) PDEU.

156 Na eni strani je treba poudariti, da tožeče stranke v tej tožbi Komisiji ne očitajo, da je napačno uporabila člen 101(3) PDEU.

157 Na drugi strani je treba v delu, v katerem je mogoče trditev tožečih strank razumeti tako, da naj bi bile izmenjave informacij o povprečnih cenah med vzdrževalci trga neločljivo povezane z delovanjem trga instrumentov EIRD, opozoriti, da iz ustaljene sodne prakse izhaja, da če določena transakcija ali dejavnost zaradi svoje nevtralnosti ali pozitivnega učinka na konkurenco ne spada na področje uporabe načela prepovedi iz člena 101(1) PDEU, tudi omejitev poslovne samostojnosti enega ali več udeležencev v tej transakciji ali dejavnosti ne spada na področje uporabe omenjenega načela, če je ta omejitev objektivno nujna za izvršitev te transakcije ali dejavnosti in sorazmerna s cilji ene ali druge (glej sodbo z dne 11. septembra 2014, MasterCard in drugi/Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, točka 89 in navedena sodna praksa). Kadar namreč take omejitve, opredeljene kot pomožne, ni mogoče ločiti od glavne transakcije ali dejavnosti brez ogrožanja njenega obstoja in ciljev, je treba preveriti skladnost te omejitve s členom 101 PDEU skupaj s skladnostjo glavne transakcije ali dejavnosti, do katere je v pomožnem razmerju, in to čeprav se lahko za podobno omejitev, če se obravnava ločeno, na prvi pogled zdi, da je zajeta z načelom prepovedi iz člena 101(1) PDEU (sodba z dne 11. septembra 2014, MasterCard in drugi/Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, točka 90).

158 Da bi se omejitev lahko štela za pomožno, je treba na eni strani preučiti, ali je omejitev objektivno nujna za izvedbo glavne transakcije ali dejavnosti, in na drugi strani, ali je sorazmerna glede na njo (sodbi z dne 18. septembra 2001, M6 in drugi/Komisija, T-112/99, EU:T:2001:215, točka 106, in z dne 29. junija 2012, E.ON Ruhrgas in E.ON/Komisija, T-360/09, EU:T:2012:332, točka 64).

159 V zvezi s prvim pogojem je treba v skladu s sodno prakso preučiti, ali bi bila ta transakcija ali dejavnost brez zadevne omejitve neizvedljiva. Zato se zaradi dejstva, da bi bila omenjena transakcija ali dejavnost brez zadevne omejitve zgolj težje izvedljiva oziroma manj dobičkonosna, zadevna omejitev ne more šteti za „objektivno nujno“, kar se zahteva za njeno opredelitev kot pomožno. Taka razlaga bi namreč privedla do tega, da bi razširila ta pojem na omejitve, ki niso strogo nujne za izvršitev glavne transakcije. To pa bi ogrozilo učinkovitost prepovedi, določene v členu 101(1) PDEU (glej v tem smislu sodbo z dne 11. septembra 2014, MasterCard in drugi/Komisija, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, točka 91).

160 Ta prvi pogoj v okoliščinah obravnavanega primera pomeni, da je treba preveriti, ali bi bilo delovanje trga instrumentov EIRD brez izmenjave informacij o srednjih cenah med vzdrževalci trga onemogočeno. V zvezi s tem je dovolj poudariti, da se tožeče stranke v svojih vlogah res sklicujejo na pozitivne konkurenčne učinke, ki jih lahko imajo take izmenjave informacij med trgovalci, ker jim

omogočajo zmanjšanje negotovosti glede ravni, na kateri lahko pokrijejo svoje pozicije, in zato ponujanje ugodnejših cen. Vendar pa tožeče stranke niso dokazale, da trg izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje prosto, ne bi mogel delovati brez take izmenjave informacij med trgovalci, ki delujejo kot vzdrževalci trga. Navedeni prvi pogoj zato v obravnavani zadevi ni izpolnjen.

161 Iz vseh teh razlogov je treba prvi očitek tožečih strank zavrniti.

*2) Očitek, s katerim se izpodbija utemeljenost opredelitve izmenjav informacij o trgovalnih pozicijah kot omejitve zaradi cilja*

162 V okviru tega očitka se izpodbija opredelitev Komisije v zvezi z ravnanji, ki so opisana v točkah od 271 do 276 (pogovor z dne 12. februarja 2007), od 286 do 288 (pogovor z dne 16. februarja 2007), 295 (pogovor z dne 9. marca 2007) in od 296 do 298 (pogovor z dne 14. marca 2007) obrazložitve izpodbijanega sklepa. Komisija v odgovoru na tožbo trdi, da so pogovori o trgovalnih pozicijah potekali tudi 13. in 28. februarja 2007 ter 19. marca 2007.

163 V zvezi s pogovori z dne 13. in 28. februarja 2007 ter 19. marca 2007, na katere se sklicuje Komisija, je dovolj poudariti, da so se vsi nanašali na prihodnjo manipulacijo z Euriborom z dne 19. marca 2007 ali so bili z njo povezani in da je bilo zato že ugotovljeno, da so prispevali k ravnanju s protikonkurenčnim ciljem. Tožeče stranke poleg tega ne izpodbijajo opredelitve teh pogovorov kot omejitve zaradi cilja v okviru tega dela tožbenega razloga.

164 Podobna ugotovitev velja za pogovore z dne 12. in 16. februarja 2007, saj je bilo že ugotovljeno, da jih je Komisija pravilno opredelila kot omejitev konkurence zaradi cilja. Na eni strani iz prvega dela tega tožbenega razloga izhaja, da je Komisija utemeljeno ugotovila, da pogovor z dne 12. februarja 2007 spada v okvir manipulacije z Euriborom z dne 19. marca 2007 in zato prispeva h kršitvi člena 101(1) PDEU. Na drugi strani je Komisija iz razlogov, navedenih v okviru preučitve prvega očitka tega dela tožbenega razloga, prav tako utemeljeno ugotovila, da je tudi pogovor z dne 16. februarja 2007 prispeval h kršitvi člena 101(1) PDEU v delu, v katerem je šlo za izmenjavo informacij o srednjih cenah. Zato ni treba preverjati, ali je isto ravnanje mogoče opredeliti kot kršitev zaradi cilja iz drugega razloga.

165 Zato je treba obravnavati samo pogovora z dne 9. in 14. marca 2007.

166 Ta pogovora spadata v kategorijo protikonkurenčnih ravnanj, ki so opisana v točki 113(b), točki 358(b) in točki 392(b) obrazložitve izpodbijanega sklepa (izmenjave informacij med trgovalci o trgovalnih pozicijah/izpostavljenostih v zvezi z instrumenti EIRD) ter v točkah 113(c), 358(c) in 392(c) obrazložitve izpodbijanega sklepa (izmenjave informacij med trgovalci o možnosti uskladitve trgovalnih pozicij).

167 Iz točk 394 in 395 obrazložitve izpodbijanega sklepa je razvidno, da za utemeljitev opredelitve izmenjav informacij o trgovalnih pozicijah kot kršitve zaradi cilja velja isti preudarek kot v zvezi z manipulacijo z dne 19. marca 2007 in izmenjavami informacij o srednjih cenah, in sicer da so bili zaradi tega udeleženci asimetrično bolje obveščeni, s tem da se je povečala preglednost med udeleženci ter znatno zmanjšala običajna negotovost, ki je neločljivo povezana s trgom.

168 Poudariti je treba, da pojem „trgovalna pozicija“ v izpodbijanem sklepu ni opredeljen. Vendar iz tega, kako je bil v različnih delih navedenega sklepa uporabljen, izhaja, da se nanaša na sestavo naložbenega portfelja trgovalca („book“) ter na raven in smer njegovih izpostavljenosti na trgu instrumentov EIRD.

169 Elementi obrazložitve, ki se natančneje nanašajo na trgovalne pozicije, so navedeni v drugih delih izpodbijanega sklepa.

170 Tako je Komisija v točki 390 obrazložitve izpodbijanega sklepa opozorila, da po navedbi skupine RBS vsak vzdrževalec trga vodi trgovalno knjigo, v kateri je popis pogodb, in na tej podlagi sklepala, da „vzdrževalci trga z medsebojnim razkritjem svojih trgovalnih pozicij lahko sklepajo o ponudbi in povpraševanju drug drugega v zvezi s temi pogodbami ter te informacije uporabijo v svojo korist[; zaradi tega] lahko prilagajajo svoje trgovalne vzorce in so bolje obveščeni kot konkurenčni vzdrževalci trga in drugi subjekti na trgu“.

171 Komisija je v točki 417 obrazložitve izpodbijanega sklepa navedla, da „so bile izmenjave informacij v zvezi s trgovalnimi pozicijami […] namenjene preverjanju, ali se poslovni interesi udeležencev ujemajo, preden bi lahko z drugimi usklajenimi ukrepi vplivali na vrednost instrumentov EIRD v škodo konkurentov, ki niso sodelovali pri omejevalnem sporazumu“. Dodala je, da je „delitev takih informacij na trgu instrumentov EIRD, ki je nepregleden, […] omogočala udeležencem omejevalnega sporazuma boljšo obveščenost od drugih udeležencev na trgu“. Komisija je v isti točki obrazložitve prav tako poudarila, da so „udeleženci omejevalnega sporazuma s tem, da so si medsebojno razkrili trgovalne pozicije in so zato lahko prilagodili svoje trgovalne vzorce, vplivali na vrednost svojih portfeljev, kar je posledično vplivalo na pogoje poslovanja v smislu člena 101(1)(a) [PDEU] in torej na strukturo konkurence na trgu instrumentov EIRD“.

172 Pogovor z dne 9. marca 2007 med trgovalcem skupine HSBC in trgovalcem skupine Deutsche Bank je opisan v točki 295 obrazložitve izpodbijanega sklepa. Komisija je v tej točki obrazložitve menila, da se nanaša na konkretne trgovalne pozicije pomembnih subjektov na trgu, izmenjava informacij pa ni potekala v okviru potencialne transakcije.

173 Pogovor z dne 14. marca 2007 je opisan v točkah od 296 do 298 obrazložitve izpodbijanega sklepa. Iz navedenih točk obrazložitve izhaja, da se je navedeni pogovor nanašal na špekulacijo v zvezi z razliko med obrestnima merama EONIA in Euribor-1M, pri kateri je imel trgovalec skupine HSBC izgubo, trgovalec skupine Barclays pa je dosegel precejšen dobiček. Poleg tega je trgovalec skupine Barclays prvonavedenemu pojasnil, kako je po njegovem mnenju trg deloval, in poudaril, da bi moralo biti to enako pri junijskih zapadlostih.

174 Pri presoji utemeljenosti opredelitve teh pogovorov kot omejitve zaradi cilja je treba opozoriti, da je Komisija ugotovila, da so ti pogovori prispevali k izkrivljanju običajnega oblikovanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD. Komisija je poleg tega v točki 417 obrazložitve izpodbijanega sklepa navedla tudi, da so pogovori o trgovalnih pozicijah vplivali na druge pogoje poslovanja v smislu člena 101(1)(a) PDEU.

175 To drugo opredelitev je sicer mogoče načeloma in iz razlogov, navedenih v točkah od 74 do 77 zgoraj, upoštevati kljub temu, da ni navedena v izreku izpodbijanega sklepa, vendar samo, če je pravno zadostno obrazložena.

176 Spomniti je treba, da mora biti v skladu z ustaljeno sodno prakso obrazložitev, zahtevana s členom 296 PDEU, prilagojena naravi zadevnega akta, razlogovanje institucije, ki je akt izdala, pa mora biti jasno in nedvoumno, da lahko zadevne osebe razberejo razloge za sprejeti ukrep, pristojno sodišče pa opravi nadzor. Natančneje, glede posamičnih odločb je tako namen obveznosti njihove obrazložitve – poleg omogočanja sodnega nadzora – zagotavljati zadevnim osebam zadostne informacije, na podlagi katerih lahko ugotovijo, ali odločba morda vsebuje napako, ki omogoča njeno izpodbijanje (sodba z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 115 in navedena sodna praksa).

177 Kot v svojih vlogah pravilno navajajo tožeče stranke, pa iz izpodbijanega sklepa ni mogoče razbrati, kateri so „drugi pogoji poslovanja“, ki naj bi se usklajevali po izmenjavi informacij o trgovalnih pozicijah, ki so vključevale skupino HSBC. Iz tega sledi, da taka obrazložitev ne izpolnjuje pogojev, na katere je bilo opozorjeno v sodni praksi iz točke 176 zgoraj, zato je ni mogoče upoštevati pri nadzoru utemeljenosti opredelitve izmenjav informacij o trgovalnih pozicijah kot omejitve zaradi cilja.

178 Zato je treba v okviru tega očitka preveriti, ali je Komisija lahko upravičeno ugotovila, da se je s takimi izmenjavami informacij izkrivljal običajen potek določanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD.

179 V zvezi s tem je treba na prvem mestu poudariti, da izmenjave informacij med konkurenti o sestavi njihovega naložbenega portfelja ali stopnjah njihove izpostavljenosti niso enako upoštevne za določaje cen na trgu instrumentov EIRD kot informacije o srednjih cenah. Čeprav namreč iz razlogov, navedenih v točkah od 139 do 141 zgoraj, take informacije o srednjih cenah olajšujejo identifikacijo fiksne obrestne mere, ki jo konkurent ponuja za izvedeni finančni instrument, in njegovo oceno prihodnje spremenljive obrestne mere na datum določitve, pa to ne velja za izmenjavo informacij o trgovalnih pozicijah, ki se ne nanašajo neposredno na obrestne mere instrumentov EIRD.

180 Komisija je, ko je bila o tem vprašana na obravnavi, sama priznala, da izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah same po sebi konkurence ne omejujejo v enakem obsegu kot izmenjave informacij o srednjih cenah.

181 To ugotovitev potrjuje tudi besedilo izpodbijanega sklepa. Iz njega je razvidno, da so izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah večinoma dopolnjevale druga omejevalna ravnanja, ki dokazano omejujejo konkurenco zaradi cilja. Komisija tako v točki 417 obrazložitve izpodbijanega sklepa poudarja, da so bile „izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah namenjene preverjanju, ali so poslovni interesi udeležencev usklajeni, preden bi lahko sprejeli druge usklajene ukrepe za vplivanje na vrednost instrumentov EIRD v škodo konkurentov, ki niso sodelovali pri omejevalnem sporazumu“.

182 Zato je bila velika večina pogovorov o trgovalnih pozicijah, pri katerih so sodelovali trgovalci skupine HSBC, v povezavi z manipulacijo z Euriborom z dne 19. marca 2007. To velja za pogovore s trgovalcem skupine Barclays z dne 12., 13. in 28. februarja 2007 ter 19. marca 2007.

183 Drugače je pri pogovorih z dne 9. in 14. marca 2007, ki se nista nanašala na manipulacijo z Euriborom z dne 19. marca 2007.

184 Na drugem mestu je iz sodne prakse, navedene v točkah 54, 55, 59 in 62 zgoraj, razvidno, da čeprav je izmenjava informacij med konkurenti lahko v nasprotju s pravili o konkurenci, ker zmanjšuje ali odpravlja negotovost pri delovanju zadevnega trga, zaradi česar je konkurenca med podjetji omejena, so lahko kot kršitev zaradi cilja opredeljene samo tiste izmenjave informacij, ki se izkažejo za zadostno škodljive za konkurenco, tako da njihovih posledic ni treba preizkusiti. To velja zlasti za izmenjavo informacij, s katero se lahko odpravi negotovost udeležencev glede datuma, obsega in načina prilagoditve prihodnjega ravnanja zadevnih podjetij na trgu.

185 Na tretjem mestu je treba posledično preveriti, ali je bila z izmenjavo informacij iz pogovorov z dne 9. in 14. marca 2007 tako zmanjšana ali odpravljena negotovost na trgu, da je Komisija lahko na podlagi tega ugotovila vpliv na običajen potek določanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD, ne da bi morala preizkusiti posledice teh pogovorov.

186 Glede – prvič – pogovora z dne 9. marca 2007 je treba poudariti, da Komisija v točki 295 obrazložitve izpodbijanega sklepa očita trgovalcu skupine HSBC, da je trgovalca skupine Deutsche Bank obvestil o svojih trgovalnih pozicijah, s tem da je med drugim izjavil „j'ai fait la patte 5 ans […] je suis flattener à des niveau[x] imbattables! et je reste short du court euro“, na kar je trgovalec skupine HSBC odgovoril „bravo bien joué“. Trgovalcu skupine HSBC očita tudi, da je med navedenim pogovorom zapisal „flattener euro maintenant 2-5 ans short de juin et sept 7 euribor“, kar je Komisija razlagala kot pričakovano „zmanjšanje razmika med cenami instrumentov EIRD z zapadlostjo od dveh do petih let, [ter da ima trgovalec skupine HSBC] kratko pozicijo na terminske pogodbe za junij in september 2007“. Komisija je navedla tudi, da mu je trgovalec skupine Deutsche Bank odgovoril „moi j'ai pas de h8 et de 2y!“, kar po mnenju Komisije pomeni, da nima „terminskih pogodb za marec 2008 niti instrumentov EIRD z dveletno zapadlostjo“.

187 Ugotoviti je treba, da sta trgovalca sicer res razpravljala o sestavi svojega portfelja, pri čemer sta si izmenjala zaupne informacije zunaj okvira potencialne transakcije.

188 Vendar Komisija v nasprotju s svojim zatrjevanjem ni pravno zadostno dokazala, da je ta pogovor trgovalcema zagotovil prednost pri obveščenosti, na podlagi katere bi lahko prilagodila svoji trgovalni strategiji.

189 Na eni strani je namreč iz navedenega pogovora mogoče razbrati, da se trgovalec skupine HSBC hvali trgovalcu skupine Deutsche Bank, kako dober posel je opravil, zadnjenavedeni pa mu čestita. Iz tega pogovora na podlagi nejasnih in nenatančnih predloženih informacij ni mogoče razbrati „strategije“, ki bi trgovalcu skupine Deutsche Bank kot edinemu, ki bi jo poznal, zagotovila tako prednost pred njegovimi konkurenti, da bi Komisija lahko sklepala, da je bil cilj navedenega pogovora omejevanje konkurence.

190 Na drugi strani pa, kot poudarjajo tožeče stranke – pri čemer Komisija temu ne oporeka – koščki informacij, ki sta jih o svojem portfelju razkrila trgovalca, ne zadevajo zapadlosti zadevnih obrestnih mer niti obsega zadevnih pozicij.

191 Brez natančnejših podatkov o tem ni mogoče sklepati, da se je z navedenim pogovorom tako zmanjšala ali odpravila negotovost na trgu, da bi Komisija lahko na podlagi tega sklepala o vplivu na običajen potek določanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD, ne da bi morala preizkusiti posledice tega pogovora.

192 Glede – drugič – pogovora z dne 14. marca 2007, opisanega v točkah od 296 do 298 obrazložitve izpodbijanega sklepa, je treba ugotoviti, da je v nasprotju s prejšnjim pogovorom izmenjava informacij med trgovalcema res natančna in jasna. Trgovalec skupine Barclays seznanja trgovalca skupine HSBC s tem, kako v prihodnje zaslužiti na podlagi razmika med obrestnima merama Euribor-1M in EONIA.

193 Vendar je treba ugotoviti, da s tem trgovalec skupine Barclays ni trgovalcu skupine HSBC razkril nobenega zaupnega podatka. Seznanil ga je zgolj s svojim stališčem, da v bistvu obrestna mera EONIA lahko vpliva na obrestno mero Euribor-1M. Čeprav trgovalec skupine HSBC ni bil seznanjen s to značilnostjo razmerja med obema obrestnima merama, pa gre za preprosto ugotovitev, do katere so lahko prišli vsi opazovalci trga. Zato ni mogoče šteti, da njeno razkritje konkurentu zmanjšuje ali odpravlja stopnjo negotovosti na trgu tako, da bi Komisija lahko na podlagi tega sklepala o vplivu na običajen potek določanja elementov cen v sektorju instrumentov EIRD.

194 Na podlagi navedenega je treba skleniti, da za pogovora z dne 9. in 14. marca 2007 niti posamično niti skupaj ni mogoče šteti, da bi bil pri njiju podan cilj omejevanja konkurence v smislu člena 101(1) PDEU.

195 Tožeče stranke torej v drugem delu prvega tožbenega razloga utemeljeno trdijo, da Komisija ni mogla šteti, da je bil cilj pogovorov z dne 9. in 14. marca 2007 omejevanje konkurence.

### *2. Drugi, tretji in četrti tožbeni razlog: opredelitev Komisije, da je kršitev enotna in trajajoča*

196 Z drugim, tretjim in četrtim tožbenim razlogom se izpodbija ugotovitev Komisije, da je skupina HSBC sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi.

197 V skladu z ustaljeno sodno prakso je lahko kršitev člena 101(1) PDEU ne le posledica ločenega dejanja, ampak tudi niza dejanj ali celo trajajočega ravnanja, čeprav bi lahko tudi eden ali več elementov tega niza dejanj ali trajajočega ravnanja sam po sebi in ločeno pomenil kršitev navedene določbe. Tako lahko Komisija, kadar se različna dejanja zaradi istega cilja izkrivljanja konkurence na notranjem trgu

uvrščajo v „celovit načrt“, pripiše odgovornost za ta dejanja glede na sodelovanje pri kršitvi kot celoti (glej v tem smislu sodbo z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416, točka 156 in navedena sodna praksa).

198 Podjetje, ki je pri taki enotni in kompleksni kršitvi sodelovalo s svojimi ravnanji, ki spadajo pod pojma sporazum ali usklajeno ravnanje s protikonkurenčnim ciljem v smislu člena 101(1) PDEU in ki naj bi pripomogla k uresničitvi kršitve v celoti, je tako lahko odgovorno tudi za ravnanja drugih podjetij v okviru te kršitve v celotnem obdobju svojega sodelovanja pri navedeni kršitvi. Za tak primer gre, če se ugotovi, da je navedeno podjetje nameravalo s svojim ravnanjem prispevati k skupnim ciljem, za katere so si prizadevali vsi udeleženci, in da je vedelo za protipravna ravnanja, ki so jih drugi udeleženci predvideli ali izvajali pri izpolnjevanju istih ciljev, ali da je lahko ta ravnanja razumno predvidelo in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje zanje (glej v tem smislu sodbo z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416, točka 157 in navedena sodna praksa).

199 Tako je lahko bilo podjetje neposredno udeleženo pri vseh protikonkurenčnih ravnanjih, ki sestavljajo enotno in trajajočo kršitev, zato je v takem primeru Komisija upravičena temu podjetju naložiti odgovornost za vsa ta ravnanja in s tem za navedeno kršitev v celoti. Prav tako je lahko bilo podjetje neposredno udeleženo le pri delu protikonkurenčnih ravnanj, ki sestavljajo enotno in trajajočo kršitev, pri tem pa je vedelo za vsa ostala protipravna ravnanja, ki so jih drugi udeleženci omejevalnega sporazuma predvideli ali izvajali pri izpolnjevanju istih ciljev, ali pa je lahko ta ravnanja razumno predvidelo in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje zanje. V takem primeru je Komisija ravno tako upravičena temu podjetju pripisati odgovornost za vsa protikonkurenčna ravnanja, ki sestavljajo tako kršitev, in s tem odgovornost za to kršitev v celoti (glej sodbo z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416, točka 158 in navedena sodna praksa).

200 Če pa je podjetje neposredno sodelovalo pri enem ali več protikonkurenčnih ravnanjih, ki sestavljajo enotno in trajajočo kršitev, vendar ni dokazano, da bi s svojim ravnanjem želelo prispevati k vsem skupnim ciljem, za katere so si prizadevali drugi udeleženci omejevalnega sporazuma, in da bi vedelo za vsa protipravna ravnanja, ki so jih ti udeleženci predvideli ali izvajali pri izpolnjevanju istih ciljev, kot jim je sledilo to podjetje, ali da bi lahko ta ravnanja razumno predvidelo in da bi bilo pripravljeno sprejeti tveganje zanje, je Komisija upravičena temu podjetju naložiti odgovornost le za ravnanja, pri katerih je neposredno sodelovalo, in za ravnanja, ki so jih drugi udeleženci omejevalnega sporazuma predvideli ali izvajali pri izpolnjevanju istih ciljev, kot jim je sledilo to podjetje, ter za katera je dokazano, da je to podjetje zanje vedelo ali jih je lahko razumno predvidelo in je bilo zanje pripravljeno sprejeti tveganje (glej sodbo z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416, točka 159 in navedena sodna praksa).

201 Poleg tega za opredelitev različnih ravnanj kot enotne in trajajoče kršitve ni treba preveriti, ali se ta ravnanja medsebojno dopolnjujejo, tako da je vsako od njih namenjeno spopadanju z eno ali več posledicami običajne konkurence, in z medsebojnim vplivanjem prispevajo k nastanku vseh protikonkurenčnih posledic, ki so jih želeli doseči njihovi storilci v okviru enotnega načrta, namenjenega doseganju enotnega cilja. Vendar pogoj, ki se nanaša na pojem enotnega cilja, pomeni, da je treba preveriti, ali ne obstajajo elementi, ki označujejo različna ravnanja, ki so del kršitve in bi lahko kazala na to, da ravnanja, ki jih dejansko izvajajo druga udeležena podjetja, nimajo istega cilja ali protikonkurenčnega učinka in se zato ne uvrščajo v „celovit načrt“ zaradi svojega istega cilja izkrivljanja konkurence na notranjem trgu (glej v tem smislu sodbo z dne 19. decembra 2013, Siemens in drugi/Komisija, C-239/11 P, C-489/11 P in C-498/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:866, točki 247 in 248).

202 Dalje, ker je posledica opredelitve kot enotne in trajajoče kršitve odgovornost podjetja za kršitev konkurenčnega prava, je treba poudariti, da je na področju konkurenčnega prava v primeru spora glede obstoja kršitve Komisija tista, ki mora predložiti dokaz o kršitvah, ki jih ugotovi, in navesti, kateri dokazi pravno zadostno dokazujejo obstoj dejstev, ki pomenijo kršitev (glej sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija, C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 71 in navedena sodna praksa).

203 Za ugotovitev obstoja kršitve člena 101(1) PDEU mora Komisija predložiti resne, natančne in dosledne dokaze. Vendar ni nujno, da vsak dokaz, ki ga predloži, izpolnjuje ta merila glede vsakega elementa kršitve. Zadostuje, da to zahtevo izpolnjuje sklop indicev, na katere se sklicuje ta institucija, presojan v celoti (glej sodbo z dne 1. julija 2010, Knauf Gips/Komisija, C-407/08 P, EU:C:2010:389, točka 47 in navedena sodna praksa).

204 Poleg tega je treba dvom sodišča razlagati v dobro podjetja, naslovnika odločbe o ugotovitvi kršitve. Načelo domneve nedolžnosti je namreč splošno načelo prava Unije, ki je zdaj določeno v členu 48(1) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (glej sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija, C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 72 navedena sodna praksa).

205 Iz sodne prakse Sodišča je tudi razvidno, da načelo domneve nedolžnosti velja pri postopkih, ki zadevajo kršitev pravil o konkurenci, ki se uporabljajo za podjetja, kar lahko privede do naložitve glob ali periodičnih denarnih kazni (glej sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija, C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 73 in navedena sodna praksa).

206 V obravnavani zadevi je Komisija, kot je bilo že navedeno v točki 70 zgoraj, navedeno opredelitev enotne in trajajoče kršitve razdelila v tri skupine ravnanj, ki se nanašajo na, prvič, manipulacijo s podatki za Euribor (točki 113 in 358 ter točka 392(a) obrazložitve: izmenjave informacij o želeni višini obrestne mere Euribor; točki 113 in 358 ter točka 392(d) obrazložitve: izmenjave informacij o možnosti uskladitve podatkov za Euribor; točki 113 in 358 ter točka 392(e): stik vpletenega trgovalca z odgovorno osebo za sporočanje podatkov za Euribor v banki; točki 113 in 358 ter točka 392(f) obrazložitve: dogovori o uskladitvi poskusov vplivanja na podatke za Euribor), drugič, izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah v zvezi z instrumenti EIRD (točki 113 in 358 ter točka 392(b) obrazložitve: izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah/izpostavljenosti; točki 113 in 358 ter točka 392(c) obrazložitve: izmenjave informacij o možnosti uskladitve trgovalnih pozicij) in, tretjič, izmenjave podrobnih nejavnih informacij o namerah in strategijah v zvezi s cenami instrumentov EIRD (točki 113 in 358 ter točka 392(g) obrazložitve).

207 Razlogi za utemeljitev te opredelitve enotne in trajajoče kršitve so v izpodbijanem sklepu navedeni v točkah od 442 do 492 njegove obrazložitve in so povzeti v točki 19 zgoraj. Komisija je ugotovila obstoj enotnega gospodarskega cilja (točke od 444 do 450 obrazložitve) in menila, da so različna zadevna ravnanja del skupnega sistema tajnega dogovarjanja (točke od 451 do 456 obrazložitve) ter da so bili trgovalci zadevnih bank seznanjeni ali bi morali biti seznanjeni s splošnim obsegom in temeljnimi značilnosti omejevalnega sporazuma v celoti (točke od 457 do 483 obrazložitve).

208 Kot izhaja iz sodne prakse, navedene v točkah 197 in 198 zgoraj, so za ugotovitev sodelovanja podjetja pri enotni in trajajoči kršitvi ključni trije elementi. Prvi se nanaša na sam obstoj enotne in trajajoče kršitve. Različna zadevna ravnanja morajo biti del „celovitega načrta“ z enotnim ciljem. Drugi in tretji element se nanašata na pripisljivost enotne in trajajoče kršitve posameznemu podjetju. Namen tega podjetja mora na eni strani biti, da s svojim ravnanjem prispeva k skupnim ciljem vseh udeležencev. Na drugi strani pa mora biti seznanjeno s predvidenim ali izvršenim kršitvenim ravnanjem drugih podjetij pri uresničevanju istih ciljev ali pa bi ga moralo razumno predvideti in biti pripravljeno sprejeti z njim povezano tveganje. Tožeče stranke obstoj teh treh elementov izpodbijajo v drugem, tretjem in četrtem tožbenem razlogu.

*a) Drugi tožbeni razlog: izpodbijanje obstoja „celovitega načrta“ z enotnim ciljem*

209 Tožeče stranke v okviru drugega tožbenega razloga izpodbijajo obstoj „celovitega načrta“ z enotnim ciljem in na podlagi tega sklepajo, da je Komisija napačno štela, da gre za enotno in trajajočo kršitev.

210 Upoštevni razlogi so v izpodbijanem sklepu navedeni v točkah od 444 do 456 njegove obrazložitve pod naslovoma „Enotni gospodarski cilj“ in „Skupni vzorec ravnanja“ ter so povzeti v točki 19 zgoraj.

211 Trditve tožečih strank v drugem pritožbenem razlogu je mogoče razdeliti na dva dela, glede na to, ali se v bistvu nanašajo na enotni cilj kršitve ali obstoj „celovitega načrta“.

*1) Prvi del tožbenega razloga: enotni cilj kršitve*

212 Po mnenju tožečih strank pogovori med trgovalci o vprašanjih brez povezave z manipulacijo z referenčnimi obrestnimi merami ne morejo biti del istega enotnega cilja kot pogovori o manipulaciji s temi obrestnimi merami.

213 Komisija meni, da je mogoče vsa zadevna ravnanja pripisati enotnemu cilju, ki ga je opredelila.

214 Komisija je v točki 445 obrazložitve izpodbijanega sklepa enotni cilj opredelila kot „[zmanjšanje] denarnih tokov, ki bi jih [stranke omejevalnega sporazuma] morale plačati (ali [povečanje] tistih, ki so jih prejele), in posledično povečanje vrednosti instrumentov EIRD v njihovem portfelju v škodo nasprotnih strank pri teh instrumentih EIRD“.

215 Kot je bilo navedeno v točki 100 zgoraj, denarni tokovi na podlagi instrumentov EIRD izhajajo iz razlike med fiksno obrestno mero iz pogodbe, o kateri se torej stranke dogovorijo, in spremenljivo obrestno mero, ki je odvisna od referenčne obrestne mere.

216 Uvodoma je treba spomniti, da pojem enotnega cilja ne more biti določen s splošnim sklicevanjem na izkrivljanje konkurence v danem sektorju, saj je cilj ali učinek vplivanja na konkurenco sestavni del vsakega ravnanja, za katero se uporablja člen 101(1) PDEU. Taka opredelitev pojma enotnega cilja bi lahko pojmu enotne in trajajoče kršitve odvzela del njegovega smisla, ker bi moralo biti posledično več ravnanj, ki se nanašajo na gospodarski sektor in so prepovedana s členom 101(1) PDEU, sistematično opredeljenih kot sestavni deli enotne kršitve (sodbe z dne 12. decembra 2007, BASF in UCB/Komisija, T-101/05 in T-111/05, EU:T:2007:380, točka 180; z dne 28. aprila 2010, Amann & Söhne in Cousin Filterie/Komisija, T-446/05, EU:T:2010:165, točka 92, in z dne 30. novembra 2011, Quinn Barlo in drugi/Komisija, T-208/06, EU:T:2011:701, točka 149).

217 Iz tega nujno sledi, da so lahko del enotnega cilja, ki ga je opredelila Komisija, samo tiste omejitve konkurence, pri katerih je bil dokazan namen izkrivljanja običajnega oblikovanja bodisi fiksne bodisi spremenljive obrestne mere instrumentov EIRD. Bilo bi namreč v nasprotju s sodno prakso, navedeno v točki 216 zgoraj, če bi bila del navedenega cilja tudi tista konkurenčno omejevalna ravnanja, ki niso dovolj tesno povezana z določitvijo teh obrestnih mer.

218 Zato je treba preveriti, ali je mogoče tri skupine ravnanj, ki jih je opredelila Komisija in so navedene v točkah 70 in 206 zgoraj, povezati s tem enotnim ciljem. V zvezi s tem je treba razlikovati med, na eni strani, ravnanji v zvezi z manipulacijo podatkov za Euribor ter, na drugi strani, izmenjavami informacij o trgovalnih pozicijah glede instrumentov EIRD in izmenjavami podrobnih nejavnih informacij o namerah in strategiji glede cen instrumentov EIRD.

219 Na prvem mestu, manipulacije s podatki za Euribor so, ker spremenljiva obrestna mera instrumentov EIRD temelji neposredno na referenčni obrestni meri, nujno zajete z enotnim ciljem, ki ga je opredelila Komisija.

220 V zvezi s skupino HSBC je zato mogoče v ta cilj brez težav uvrstiti pogovore z dne 12., 13. in 28. februarja 2007 ter 19. marca 2007, ki so navedeni v točkah 85, 163 in 164 zgoraj ter se nanašajo na manipulacijo z dne 19. marca 2007.

221 Tožeče stranke v repliki v bistvu trdijo, da Komisija ni dokazala, da so bile manipulacije glede različnih ročnosti referenčnih obrestnih mer dovolj medsebojno povezane, da bi lahko bile del iste enotne kršitve.

222 V zvezi s tem je treba poudariti, da Komisija skupini HSBC očita sodelovanje pri pogovoru z dne 27. marca 2007, opisanem v točki 339 obrazložitve izpodbijanega sklepa, v katerem je trgovalec skupine Barclays predvidel možnost prihodnje manipulacije z referenčnimi obrestnimi merami. Zaradi tega pogovora, katerega cilja omejevanja konkurence tožeče stranke ne izpodbijajo, je bil konec obdobja kršitve tožečih strank določen na 27. marec 2007.

223 Čeprav je ta očitek tožečih strank predstavljen na kratko in samo v fazi replike, ga Splošno sodišče vseeno lahko preizkusi. Splošno sodišče na eni strani razume pomen tega očitka, na drugi strani pa gre zgolj za razširitev trditev, ki so bile navedene že v tožbi, in ne za navedbo novega tožbenega razloga med postopkom, kar v skladu s členom 84(1) Poslovnika ni dovoljeno. Ta očitek je namreč dovolj tesno povezan s tožbo, zato se lahko šteje, da izhaja iz običajnega razvoja razprave v postopku pred sodiščem (glej v tem smislu sodbo z dne 20. novembra 2017, Petrov in drugi/Parlament, T-452/15, EU:T:2017:822, točka 46 in navedena sodna praksa).

224 V zvezi z utemeljenostjo tega očitka je treba poudariti, da čeprav Komisija v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 216 zgoraj, ne more enotnega cilja opredeliti tako široko, da bi šlo za splošno sklicevanje na izkrivljanje konkurence v danem sektorju, bi bilo v nasprotju z logiko pojma enotne kršitve, če bi se Komisiji naložilo, da mora biti pri opredelitvi tega enotnega cilja tako natančna, da zaradi tega z isto kršitvijo ne bi mogla zajeti različnih ravnanj.

225 Zato je treba ugotoviti, da lahko različne manipulacije z referenčnimi obrestnimi merami spadajo v okvir istega enotnega cilja.

226 Na drugem mestu je treba glede izmenjav informacij o trgovalnih pozicijah in podrobnih nejavnih informacij o namerah in strategiji glede cen instrumentov EIRD uvodoma poudariti, da so to samo tiste izmenjave informacij, ki se niso zgodile v okviru načrtovanja manipulacije ali skupaj z njo.

227 Pogovori med trgovalci, ki so se zgodili v okviru načrtovanja manipulacije z referenčnimi obrestnimi merami ali skupaj s tako manipulacijo, so namreč del enotnega cilja kršitve iz razlogov, navedenih v točkah od 219 do 225 zgoraj. V zvezi s skupino HSBC so to iz razlogov, navedenih v točkah 181 in 182 zgoraj, pogovori o trgovalnih pozicijah z dne 12. 13. in 28. februarja 2007 ter 19. marca 2007, pri katerih so sodelovali njeni trgovalci.

228 V nasprotju z zatrjevanjem tožečih strank ni mogoče že na prvi pogled izključiti, da bi lahko izmenjave informacij o trgovalnih pozicijah ter podrobnih nejavnih informacij o namerah in strategiji glede cen instrumentov EIRD kljub temu, da se niso zgodile v okviru načrtovanja manipulacije ali skupaj z njo, spadale v okvir enotnega cilja, kot ga je opredelila Komisija. Vendar je taka vključitev iz razlogov, navedenih v točkah 216 in 217 zgoraj, mogoča le pod pogojem, da Komisija dokaže, da je cilj navedenih izmenjav informacij izkrivljanje običajnega poteka določanja bodisi fiksne bodisi spremenljive obrestne mere instrumentov EIRD. V zvezi s skupino HSBC je iz točk od 139 do 161 zgoraj razvidno, da to velja za pogovora z dne 14. in 16. februarja 2007, pri katerih so sodelovali njeni trgovalci.

229 Na podlagi navedenega je treba prvi del tožbenega razloga zavrniti.

*2) Drugi del tožbenega razloga, s katerim se izpodbija obstoj „celovitega načrta“*

230 Tožeče stranke v bistvu izpodbijajo trditev Komisije, da so bila različna dogovorjena ravnanja del celovitega načrta s ciljem izboljšanja trenutnih in prihodnjih trgovalnih pozicij njihove banke, ker o celovitem načrtu ni nobenega dokaza. V zvezi s tem v bistvu trdijo, da utemeljitev, da gre za ravnanja „stalne skupine posameznikov“, ne more veljati za skupino HSBC. Poleg tega naj s sklicevanjem na „tajnost“ v izpodbijanem sklepu ne bi bilo mogoče dokazati obstoja enotnega gospodarskega cilja ravnanj, ki so že po značaju zelo različna. Zatrjujejo tudi, da so trditve Komisije, da so imeli pogovori „enako ali skoraj enako vsebino“ ali pa so se nanašali na „enake vrste transakcij“, vsaj v zvezi s skupino HSBC dejansko napačne.

231 Komisija v bistvu trdi, da je v izpodbijanem sklepu pravno zadostno dokazala obstoj „celovitega načrta“.

232 Komisija je v točki 446 obrazložitve izpodbijanega sklepa obstoj „celovitega načrta“ v bistvu utemeljila s tem, da so udeleženci očitno izvajali skupno strategijo, ki je omejevala njihovo posamično poslovno ravnanje, s tem da so določili usmeritev svojega skupnega delovanja ali nedelovanja na trgu in tako medsebojno konkuriranje nadomestili s sodelovanjem v škodo drugih udeležencev na trgu. Prav tako je v točki 451 obrazložitve poudarila, da je omejevalni sporazum „usmerjala in vzdrževala“ stalna skupina oseb, v točki 452 obrazložitve pa, da so udeleženci sledili zelo podobnemu vzorcu protikonkurenčnih dejavnosti. V zvezi s tem je v točkah od 452 do 456 obrazložitve poudarila, da so bili stiki med bankami pogosto sočasni ali časovno zelo blizu, da izražanje potrjuje, da je bila to običajna komunikacij oseb, ki so sodelovale pri omejevalnem sporazumu, da so udeleženci medsebojne stike pazljivo skrivali in da so imeli različni pogovori enako ali skoraj enako vsebino.

233 Splošno sodišče ugotavlja, da je med različnimi razlogi, ki jih je Komisija navedla v izpodbijanem sklepu, osrednji element, s katerim je mogoče dokazati obstoj „celovitega načrta“, navedba iz točke 451 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da je omejevalni sporazum „usmerjala in vzdrževala“ stalna skupina oseb.

234 Drugi razlogi iz izpodbijanega sklepa, povzeti v točki 232 zgoraj, na primer podobnost protikonkurenčnih dejavnosti trgovalcev na trgu, njihova pogostost ali namen navedenih trgovalcev, da njihovo ravnanje ostane tajno, sicer lahko okrepijo vtis o obstoju „celovitega načrta“, vendar sami po sebi in brez elementov z večjo dokazno vrednostjo ne morejo dokazovati obstoja takega načrta.

235 Zato je mogoče obstoj takega „celovitega načrta“, ki utemeljuje opredelitev enotne kršitve, ugotoviti samo v obsegu, v katerem je mogoče ta različna ravnanja razumeti kot taka, ki jih usmerja ali nadzoruje ista skupina oseb.

236 V zvezi s tem je treba poudariti, da tožeče stranke ne izpodbijajo verodostojnosti razloga, da je omejevalni sporazum usmerjala in vzdrževala stalna skupina trgovalcev, ampak poudarjajo, da pri tem ni sodeloval noben trgovalec skupine HSBC. Ugotoviti je treba, da se ta trditev ne nanaša na utemeljenost opredelitve kršitve kot enotne, ki jo je uporabila Komisija, temveč na pripisljivost te kršitve skupini HSBC, kar je obravnavano pri četrtem tožbenem razlogu.

237 Na podlagi navedenega je treba drugi del tožbenega razloga in zato drugi tožbeni razlog zavrniti.

***b) Četrti tožbeni razlog, s katerim se izpodbija seznanjenost skupine HSBC s kršitvenim ravnanjem drugih udeležencev***

238 Tožeče stranke Komisiji očitajo ugotovitev, da je skupina HSBC vedela ali bi morala vedeti za domnevno kršitveno ravnanje drugih bank. Trdijo, da niti razlogi izpodbijanega sklepa, ki se nanašajo na vse banke, niti tisti, ki se nanašajo samo na skupino HSBC, ne dokazujejo, da je skupina HSBC vedela ali bi morala vedeti za splošni obseg in bistvene značilnosti celotnega omejevalnega sporazuma.

239 Tožeče stranke med drugim trdijo, da je mogoče na podlagi pogovora z dne 12. februarja 2007 sklepati samo to, da si je trgovalec skupine HSBC približno predstavljal širši načrt za manipulacijo z Euriborom-3M z dne 19. marca 2007, ni pa vedel, katere banke so sodelovale, in se ne strinjajo s tem, da je trgovalec skupine Barclays jasno seznanil trgovalca skupine HSBC o sodelovanju drugih bank pri tej manipulaciji ali da se je slednji tega v celoti zavedal. Vsekakor pa naj morebitna seznanjenost s sodelovanjem drugih bank pri manipulaciji z dne 19. marca 2007 ne bi pomenila, da je skupina HSBC vedela za številne širše stike med drugimi bankami, ki so se zgodili v daljšem obdobju. Prav tako naj okoliščina, navedena v točki 491 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da naj bi trgovalec skupine Barclays 27. marca 2007 omenil trgovalcu skupine HSBC prihodnjo ponovitev manipulacije z dne 19. marca 2007, ne bi bila upoštevna za širši omejevalni sporazum med 12. februarjem in 26. marcem 2007.

240 Komisija najprej navaja, da je skupina HSBC prek stikov s skupino Barclays sodelovala pri vseh protikonkurenčnih ravnanjih, ki tvorijo enotno in trajajočo kršitev, in ji lahko že zaradi tega pripiše odgovornost za vsa navedena ravnanja.

241 Komisija trdi, da je ne glede na to dokazala, da je skupina HSBC vedela ali bi lahko razumno predvidela kršitveno ravnanje drugih podjetij. V zvezi s tem se sklicuje na vsebino pogovorov med skupinama HSBC in Barclays z dne 12. februarja ter 7. in 19. marca 2007. Komisija zavrača trditev tožečih strank, da seznanjenost skupine HSBC z manipulacijo z dne 19. marca 2007 ne pomeni seznanjenosti z drugimi protikonkurenčnimi ravnanji.

242 Seznanjenost s kršitvenimi ravnanji je v točkah od 457 do 465 obrazložitve izpodbijanega sklepa obrazložena v zvezi z razlogi, skupnimi vsem bankam, v točkah od 471 do 476 obrazložitve navedenega sklepa pa v zvezi z razlogi samo glede skupine HSBC.

243 Razlogi, skupni vsem bankam, temeljijo na premisi iz točke 457 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da so bili trgovalci, ki so sodelovali pri protikonkurenčnih izmenjavah informacij, usposobljeni strokovnjaki, ki so bili seznanjeni ali bi morali biti seznanjeni s splošnim obsegom in značilnostmi omejevalnega sporazuma. V zvezi s tem se je Komisija, prvič, v točki 458 obrazložitve sklicevala na zelo specifičen kontekst, v katerem trgovalci poslujejo in v katerem so stiki dvostranski, evidentirani in nadzorovani. Drugič, v točki 459 obrazložitve je poudarila, da so bili trgovalci, ki so sodelovali pri dogovarjanju, seznanjeni s tem, da so trgovalci drugih bank pripravljeni sodelovati pri tovrstnem tajnem dogovarjanju v zvezi z elementi za določanje cen in drugimi pogoji trgovanja z instrumenti EIRD. Tretjič, v točkah od 460 do 461 obrazložitve izpodbijanega sklepa je navedla, da dokazi kažejo na splošno razširjeno seznanjenost z deklaratornim značajem postopka določanja obrestne mere Euribor in torej možnostjo, da se ta prek predložitve podatkov bank odboru spremeni. Četrtič, v točki 463 obrazložitve je poudarila, da vsaka od zadevnih bank na zadevnem trgu posluje že vrsto let in da trgovalci niso bili presenečeni, ko jim je bilo predlagano usklajevanje. Na podlagi navedenih elementov je v točkah 462 in 464 obrazložitve v bistvu sklenila, da so bili trgovalci, ki so sodelovali pri dvostranskih izmenjavah informacij, seznanjeni ali bi morali biti seznanjeni z verjetnostjo, da pri tajnem dogovarjanju sodeluje več bank, čeprav jim ta informacija ni bila izrecno razkrita. Komisija je v točki 465 obrazložitve poudarila tudi, da so bili trgovalci podrobno evidentirani in nadzorovani, zato je treba šteti, da je bilo njihovo vodstvo seznanjeno ali bi moralo biti seznanjeno z bistvenimi značilnostmi tajnega načrta in vpletenostjo svojih zaposlenih v navedeni načrt. Dodala je, da je morala upoštevati previdnostne ukrepe trgovalcev za prikrivanje njihovega dogovarjanja.

244 V zvezi z razlogi, ki se nanašajo na skupino HSBC, je Komisija, prvič, v točki 471 obrazložitve izpodbijanega sklepa poudarila, da je trgovalec skupine Barclays že na začetku sodelovanja skupine HSBC pri kršitvi z dne 12. februarja 2007 tej razložil načrt za manipulacijo z dne 19. marca 2007 tako, da je iz tega izhajalo, da bodo sodelovale tudi druge banke. Drugič, v uvodni izjavi 472 obrazložitve je poudarila, da je bil trgovalec skupine HSBC seznanjen z zelo tesno povezanostjo trgovalca skupine Barclays s tistimi iz skupine JP Morgan in družbe Société générale ter skupine Deutsche Bank. Tretjič, v točki 472 obrazložitve je navedla, da sta trgovalca skupin Deutsche Bank in Barclays menila, da je

trgovalec skupine HSBC zanesljiv partner pri omejevalnem sporazumu. Na podlagi navedenega je v točki 473 obrazložitve sklepala, da so trgovalci skupine HSBC vedeli ali bi vsaj morali vedeti, da so bili njihovi pogovori s skupino Barclays del mreže protikonkurenčnih stikov, ki je zajemala vsaj skupini Barclays in Deutsche Bank ter družbo Société générale, skupino HSBC ter eno ali več nenavedenih bank, ki bi prispevale k uresničitvi želenih protikonkurenčnih posledic z manipulacijo z dne 19. marca 2007. V točkah 475 in 476 obrazložitve je še dodala, da je bila v kratkem obdobju vpletenosti skupine HSBC v tajno dogovarjanje njena udeležba pri načrtu trajajoča.

245 Uvodoma je treba poudariti, da trditve Komisije, ki je povzeta v točki 240 zgoraj in se nanaša na to, da naj bi skupina HSBC sodelovala pri vseh zadevnih protikonkurenčnih ravnanjih, zaradi česar ji je lahko pripisala odgovornost za vsa ravnanja, ni mogoče upoštevati.

246 V zvezi s tem je treba poudariti, da so – vsaj glede skupine HSBC – očitana protikonkurenčna ravnanja potekala v okviru dvostranskih pogovorov. Zato okoliščina, da so lahko pogovori, pri katerih je sodelovala skupina HSBC, spadali v vsako od kategorij, navedenih v točkah 113, 358 in 392 obrazložitve izpodbijanega sklepa – tudi če bi bila dokazana – sama po sebi ne zadostuje za to, da se skupini HSBC pripiše odgovornost za kršitveno ravnanje bank, s katerimi ni imela neposrednih stikov. V skladu s sodno prakso iz točke 198 zgoraj bi morala Komisija dokazati, da je skupina HSBC vedela za ta načrtovana ali izvedena kršitvena ravnanja drugih bank ali da jih je lahko razumno predvidela.

247 V zvezi s tem je treba razlikovati med manipulacijo z dne 19. marca 2007 in njeno morebitno ponovitvijo na eni strani ter drugimi ravnanji, ki jih je Komisija upoštevala kot del enotne kršitve, na drugi strani.

*1) Seznanjenost skupine HSBC s sodelovanjem drugih bank pri manipulaciji z dne 19. marca 2007 in z možnostjo njene ponovitve*

248 Skupina HSBC je od 12. februarja do 19. marca 2007 sodelovala pri manipulaciji, opisani v točkah od 85 do 90 zgoraj, katere namen je bil doseganje dobička na podlagi sporočanja nizkih podatkov za Euribor-3M z dne 19. marca 2007. Poleg tega je bilo v pogovoru z dne 19. marca 2007 med enim od trgovalcev skupine HSBC in trgovalcem skupine Barclays, opisanem v točki 329 obrazložitve izpodbijanega sklepa, omenjeno, da se ta manipulacija načeloma ponavlja. To ponavljanje je trgovalec skupine Barclays znova omenil v pogovoru z drugim trgovalcem skupine HSBC z dne 27. marca 2007, opisanem v točki 339 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

249 Ugotoviti je treba, da ima Komisija glede manipulacije z dne 19. marca 2007 neposredne dokaze za to, da se je skupina HSBC zavedala, da sodeluje pri enotni in trajajoči kršitvi skupaj z drugimi bankami.

250 Komisija namreč v točki 471 obrazložitve izpodbijanega sklepa utemeljeno navaja, da je navedeno zavedanje skupine HSBC o sodelovanju drugih bank razvidno iz pogovora z dne 12. februarja 2007.

251 Iz besedila tega pogovora je razvidno, da je trgovalec skupine Barclays načel pogovor o dobičku, ki bi ga bilo mogoče doseči na podlagi manipulacije z dne 19. marca 2007 s „spread“ med dvema izvedenima produktoma, in sicer „futures“, vezanimi na Euribor-3M, ter „swaps“, vezanimi na EONIO.

252 Iz navedenega pogovora je na eni strani razvidno, da je trgovalec skupine Barclays v njem skupini HSBC razkril „celovit načrt“ za predvideno manipulacijo, in sicer postopno povečanje „nakupnih“ pozicij na „futures“, vezanih na Euribor-3M, nato pa še usklajeno ravnanje za znižanje te obrestne mere 19. marca 2007.

253 V zvezi s tem poznejši pogovor z dne 13. februarja 2007, v katerem trgovalec skupine HSBC poudarja, da ravnanje trgovalca skupine Barclays ni skladno z načrtom s prejšnjega dne, v nasprotju z zatrjevanjem tožečih strank kaže na dobro razumevanje načina delovanja manipulacije. Trgovalec

skupine HSBC je imel namreč pomisleke, da ravnanje skupine Barclays ne gre v smeri opredeljene strategije. Čeprav ga odgovor skupine Barclays („je clean juste quelque truc“) ni prepričal („mouai[s]“), to ne vpliva na ugotovitev, da opozorilo trgovalca skupine HSBC, da ravnanje skupine Barclays ni skladno z načrtovano manipulacijo, kaže na dobro razumevanje te manipulacije.

254 Na drugi strani je trgovalec skupine Barclays v pogovoru z dne 12. februarja 2007 poudaril, da pri tej manipulaciji sodelujejo tudi druge banke, čeprav jih ni želel razkriti. Iz tega izhaja, da se je trgovalec skupine HSBC povsem zavedal sodelovanja drugih bank pri tej manipulaciji.

255 Trgovalec skupine HSBC je bil torej seznanjen z dejstvom, da bo določeno število bank – kljub temu, da jih trgovalec skupine Barclays v navedenem pogovoru ni razkril – z usklajenim ravnanjem povzročilo znižanje obrestne mere Euribor 19. marca 2007. Zato je treba ugotoviti, da je bila skupina HSBC seznanjena z načrtovanim ali izvedenim kršitvenim ravnanjem drugih podjetij za doseganje istih ciljev v smislu sodne prakse, navedene v točki 198 zgoraj.

256 Ta ugotovitev velja tudi za pogovora o načelnem ponavljanju te manipulacije z dne 19. in 27. marca 2007. Ker so namreč trgovalci skupine HSBC sodelovali pri teh pogovorih, so lahko razumno predvideli, da bo do take ponovitve prišlo na enak način, torej z drugimi bankami.

257 Poleg tega je treba ugotoviti, da je skupina HSBC pri tej enotni kršitvi sodelovala neprekinjeno od 12. do 27. marca 2007.

258 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse izhaja, da načelo pravne varnosti zahteva, da mora Komisija, kadar ni dokazov, s katerimi bi bilo mogoče neposredno dokazati trajanje kršitve, predložiti vsaj dokaze glede dejstev, ki so si časovno dovolj blizu, da se lahko razumno potrdi, da je ta kršitev med dvema določenima datumoma trajala brez prekinitve (glej sodbo z dne 16. junija 2015, FSL in drugi/Komisija, T-655/11, EU:T:2015:383, točka 482 navedena sodna praksa).

259 Čeprav je obdobje, ki loči dve kršitveni ravnanji, upoštevno merilo pri ugotavljanju trajajoče narave kršitve, pa vprašanja, ali je to obdobje dovolj dolgo, da bi pomenilo prekinitev kršitve, ni mogoče preučevati abstraktno. Nasprotno, preučiti ga je treba v povezavi z delovanjem zadevnega omejevalnega sporazuma (glej sodbo z dne 16. junija 2015, FSL in drugi/Komisija, T-655/11, EU:T:2015:383, točka 483 in navedena sodna praksa).

260 Res je, da je treba v povezavi z delovanjem zadevne kršitve upoštevati vsakodnevno določanje obrestnih mer Euribor. Iz tega nujno izhaja, da so učinki manipulacije navedenih obrestnih mer časovno omejeni in da jo je treba ponavljati, da se navedeni učinki nadaljujejo (glej v tem smislu sodbo z dne 10. novembra 2017, Icap in drugi/Komisija, T-180/15, EU:T:2017:795, točka 222).

261 Prav tako je treba opozoriti, da Komisija v okoliščinah, v katerih so za nadaljevanje sporazuma ali usklajenega ravnanja potrebni konkretni aktivni ukrepi, brez dokazov o sprejetju navedenih ukrepov ne more domnevati, da se je omejevalni sporazum nadaljeval (glej sodbo z dne 10. novembra 2017, Icap in drugi/Komisija, T-180/15, EU:T:2017:795, točka 223 in navedena sodna praksa).

262 Vendar je treba v obravnavanem primeru poudariti, da skupina HSBC 19. marca 2007 pri manipulaciji tega dne ni samo sodelovala ob zavedanju o sodelovanju drugih bank, ampak se je prek svojih trgovalcev s skupino Barclays pogovarjala tudi o načelnem ponavljanju te manipulacije, ta pogovor pa je drug trgovalec skupine HSBC nadaljeval 27. marca 2007. Zato je mogoče skleniti, da so bili sprejeti konkretni aktivni ukrepi v smislu sodne prakse, navedene v točki 261 zgoraj.

*2) Seznanjenost skupine HSBC s sodelovanjem drugih bank pri drugih ravnanjih v okviru enotne kršitve*

263 Pri tem gre za vprašanje, ali je Komisija skupini HSBC v zvezi z njenim sodelovanjem pri enotni kršitvi upravičeno pripisala vsa ravnanja drugih zadevnih bank.

264 Iz sodne prakse, navedene v točkah 198 in 199 zgoraj, je razvidno, da lahko Komisija alternativno dokaže, bodisi da je skupina HSBC vedela za obstoj drugih kršitvenih ravnanj bodisi da bi jih skupina HSBC lahko razumno predvidela. Prav tako se lahko Komisija na podlagi sodne prakse, navedene v točki 203 zgoraj, opre na sklop indicev.

265 Vendar iz iste sodne prakse izhaja, da mora ta sklep indicev kot celota tvoriti resne, natančne in dosledne dokaze. Poleg tega domneva nedolžnosti v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 204 zgoraj, pomeni, da je treba dvom sodišča razlagati v dobro podjetja, naslovnika odločbe o ugotovitvi kršitve.

266 Na prvem mestu je treba ugotoviti, da tožeče stranke utemeljeno v bistvu trdijo, da Komisija v izpodbijanem sklepu ni pravno zadostno dokazala, da je skupina HSBC vedela ali bi morala vedeti za obstoj „celovitega načrta“ z enotnim ciljem, tako da bi ji bilo mogoče pripisati vsa ravnanja, ki so zajeta z navedenim enotnim ciljem, ne glede na to, ali je pri njih neposredno sodelovala ali ne.

267 Iz razlogov, navedenih v točkah od 233 do 235 zgoraj, je namreč treba poudariti, da je osrednji element, s katerim je mogoče utemeljiti obstoj takega „celovitega načrta“, to, da je različna ravnanja, ki so del enotne kršitve, vodila ali nadzorovala ista skupina oseb.

268 Tožeče stranke pa utemeljeno opozarjajo, da v tej skupini oseb ni bilo nobenega trgovalca skupine HSBC. Nasprotno, iz izpodbijanega sklepa je razvidno, da so trgovalci skupine HSBC od trgovalca skupine Barclays prejeli le zelo razdrobljene informacije, ki so bile omejene samo na to, kar je bilo nujno potrebno za njeno sodelovanje pri manipulaciji z dne 19. marca 2007 in nato njenemu ponavljanju.

269 Zato ni mogoče sklepati, da bi morali trgovalci skupine HSBC iz delčkov sporočenih informacij v okviru točno določenega ravnanja – manipulacije z dne 19. marca 2007 – ekstrapolirati, da stalna skupina trgovalcev, katerih istovetnost ni bila razkrita, sodeluje pri drugih ravnanjih, ki omejujejo konkurenco na trgu instrumentov EIRD.

270 Na drugem mestu in iz podobnih razlogov na podlagi obrazložitve izpodbijanega sklepa, povzete v točkah od 242 do 244 zgoraj, ni mogoče dokazati, da je skupina HSBC vedela za kršitveno ravnanje drugih podjetij ali bi ga lahko razumno predvidela.

271 Ugotoviti je namreč treba, da razen navedbe Komisije, da je trgovalec skupine Barclays trgovalcu skupine HSBC pojasnil, da se 19. marca 2007 načrtuje manipulacija na tak način, da bi morale sodelovati tudi druge banke, drugi elementi, ki jih omenja Komisija, dejansko temeljijo na premisi, da bi morali trgovalci skupine HSBC na podlagi dejstva, da se trgovalci drugih bank, ki poslujejo na trgu instrumentov EIRD, poznajo, sklepati, da so ti izvajali druga ravnanja, ki omejujejo konkurenco in bi lahko vplivala na denarne tokove na podlagi instrumentov EIRD.

272 Ugotoviti je treba, da bi bilo sprejetje te premise v nasprotju s sodno prakso iz točke 203 zgoraj.

273 Na podlagi navedenega je treba skleniti, da je mogoče sodelovanje skupine HSBC pri enotni in trajajoči kršitvi potrditi samo glede, na eni strani, njenih lastnih ravnanj pri navedenih kršitvi in, na drugi strani, ravnanj drugih bank, ki so del manipulacije z dne 19. marca 2007 in njenega morebitnega ponavljanja.

274 Zato je Komisija skupini HSBC neupravičeno pripisala druga ravnanja kot tista, ki so opredeljena v točki 273 zgoraj.

### *c) Tretji tožbeni razlog: namen skupine HSBC, da sodeluje pri enotni in trajajoči kršitvi*

275 Tožeče stranke v okviru tretjega tožbenega razloga v bistvu trdijo, da pogoj iz sodne prakse, navedene v točki 198 zgoraj – v skladu s katerim mora podjetje imeti namen s svojim ravnanjem prispevati k skupnim ciljem, za katere si prizadevajo vsi udeleženci – v zvezi z njimi ni izpolnjen.

276 V tem okviru v bistvu trdijo, da skupina HSBC glede na raznolikost ravnanj, ki se ji očitajo, ni mogla vedeti, da sodeluje pri enotni kršitvi. Tožeče stranke opozarjajo tudi na to, da je skupina HSBC pri kršitvi sodelovala drugače in v bolj podrejeni vlogi kot glavni akterji.

277 Komisija predlaga, da se ta tožbeni razlog zavrne.

278 Glede na sklep Splošnega sodišča v zvezi s četrtim tožbenim razlogom iz točke 274 zgoraj zadostuje, da se ta tožbeni razlog preizkusi z vidika manipulacije z dne 19. marca 2007 in njenega ponavljanja.

279 V zvezi s tem pa je iz dokazov, ki jih je predložila Komisija, jasno razviden namen sodelovanja pri enotni kršitvi. Natančneje, čeprav je glede manipulacije z dne 19. marca 2007 res, da je imel trgovalec skupine HSBC pomisleke o delovanju te manipulacije – kot je razvidno iz pogovora z dne 13. februarja 2007 in njegovega poznejšega obžalovanja, da ni odprl večje nakupne pozicije na „futures“, vezane na Euribor-3M – pa to ne vpliva na dejstvo, da je skupaj s trgovalci drugih bank sodeloval pri manipulaciji znižanja obrestne mere Euribor-3M 19. marca 2007, s tem da je odgovorno osebo za posredovanje podatkov v svoji banki prosil, naj ta dan predloži nizke podatke, kar je bilo storjeno.

280 Zato je treba tretji tožbeni razlog zavrniti.

### *3. Peti tožbeni razlog: napačna uporaba prava in bistvena kršitev upravnega postopka*

281 Tožeče stranke trdijo, da je bila s sklepom o poravnavi vnaprej določena odgovornost skupine HSBC in da se je z njim nepopravljivo poseglo v njeno pravico do izjave. Na podlagi navedenega ugotavljajo, da bi bilo treba izpodbijani sklep razglasiti za ničen, na eni strani zaradi kršitve načela domneve nedolžnosti, na drugi strani pa zaradi kršitve načel dobrega upravljanja in spoštovanja pravice do obrambe. Sklicujejo se tudi na izjave komisarja J. Almunie o rezultatih preiskave v zvezi z instrumenti EIRD že pred sprejetjem izpodbijanega sklepa. Prav tako poudarjajo, da niso imele možnosti predložiti pripomb na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, naslovljeno na stranke, ki so se odločile poravnati.

282 Komisija predlaga zavrnitev tega tožbenega razloga.

283 V zvezi z očitkom, da je bil sklep o poravnavi sprejet v nasprotju z načelom domneve nedolžnosti, je treba opozoriti, da je navedeno načelo temeljno načelo prava Unije, ki je zdaj določeno v členu 48(1) Listine o temeljnih pravicah in se uporablja za postopke v zvezi s kršitvami pravil o konkurenci, ki veljajo za podjetja, v katerih se lahko naložijo globe ali periodične denarne kazni (glej sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija, C-89/11 P, EU:C:2012:738, točki 72 in 73 ter navedena sodna praksa).

284 Načelo domneve nedolžnosti pomeni, da vsaka obdolžena oseba velja za nedolžno, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njena krivda. To načelo nasprotuje kateri koli formalni ugotovitvi in celo vsakemu namigu na odgovornost osebe, obdolžene za določeno kršitev, v odločbi, s katero je končan postopek, ne da bi ta oseba lahko izkoristila vsa jamstva za izvajanje pravice do obrambe v okviru rednega postopka, katerega cilj je odločba o utemeljenosti ugovora (glej sodbo z dne 10. novembra 2017, Icap in drugi/Komisija, T-180/15, EU:T:2017:795, točka 257 in navedena sodna praksa).

285 Poleg tega iz ustaljene sodne prakse izhaja, da mora Komisija v okviru upravnega postopka na področju omejevalnih sporazumov spoštovati pravico do dobrega upravljanja, določeno v členu 41 Listine o temeljnih pravicah (glej v tem smislu sodbo z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 154 in navedena sodna praksa).

286 V skladu s členom 41 Listine o temeljnih pravicah ima vsakdo med drugim pravico, da institucije Unije njegove zadeve obravnavajo nepristransko. Ta zahteva nepristranskosti zajema subjektivno nepristranskost v smislu, da nobeden od članov zadevne institucije, ki vodi postopek v zadevi, ne sme biti pristranski in ne sme imeti osebnih predsodkov, ter objektivno pristranskost v smislu, da mora institucija zagotoviti primerna jamstva, da se v zvezi s tem izključi vsak upravičen dvom (glej sodbo z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 155 in navedena sodna praksa).

287 Vprašanje, ali je morebitno pomanjkanje objektivne nepristranskosti Komisije, ki bi lahko izhajalo iz kršitve načela domneve nedolžnosti skupine HSBC pri sprejetju sklepa o poravnavi, vplivalo na zakonitost izpodbijanega sklepa, pa je povezano z vprašanjem, ali so ugotovitve iz navedenega sklepa ustrezno podprte z dokazi, ki jih je predložila Komisija (glej v tem smislu sodbi z dne 6. julija 2000, Volkswagen/Komisija, T-62/98, EU:T:2000:180, točka 270, in z dne 16. junija 2011, Bavaria/Komisija, T-235/07, EU:T:2011:283, točka 226).

288 Tudi če je Komisija zaradi morebitnega pomanjkanja objektivne nepristranskosti napačno štela, na eni strani, da je bil cilj pogovorov z dne 9. in 14. marca 2007, pri katerih je skupina HSBC sodelovala, omejevanje konkurence, ali na drugi strani, da je tej skupini mogoče v okviru enotne in trajajoče kršitve pripisati nekatera ravnanja drugih bank, ki niso povezana z manipulacijo z dne 19. marca 2007 ali njenim ponavljanjem, je treba poudariti, da je bila nezakonitost teh vidikov izpodbijanega sklepa že ugotovljena pri preizkusu drugega dela prvega tožbenega razloga oziroma četrtega tožbenega razloga.

289 Glede preostalih ugotovitev v izpodbijanem sklepu lahko nepravilnost v zvezi z morebitnim pomanjkanjem objektivne nepristranskosti Komisije povzroči razglasitev ničnosti navedenega sklepa le, če se dokaže, da bi bila vsebina tega sklepa brez te nepravilnosti drugačna (sodba z dne 6. julija 2000, Volkswagen/Komisija, T-62/98, EU:T:2000:180, točka 283). V obravnavanem primeru pa je bilo v okviru celovitega nadzora nad upoštevno obrazložitvijo tega sklepa ugotovljeno, da je Komisija razen vidikov, navedenih zgoraj v točki 288, pravno zadostno dokazala sodelovanje skupine HSBC pri zadevni kršitvi. Zato nič ne kaže na to, da bi bila vsebina izpodbijanega sklepa kaj drugačna, če sklep o poravnavi ne bi bil sprejet pred izpodbijanim sklepom.

290 Tožeče stranke v repliki trdijo, da je pomanjkanje objektivne nepristranskosti Komisije v okoliščinah obravnavane zadeve resnejše kot v zadevah, v katerih sta bili izdani sodbi z dne 6. julija 2000, Volkswagen/Komisija (T-62/98, EU:T:2000:180, točki 270 in 283), in z dne 16. junija 2011, Bavaria/Komisija (T-235/07, EU:T:2011:283, točka 226), ker naj bi v navedenih zadevah pristranskost nastala po tem, ko so se stranke izjavile.

291 Vendar je treba ugotoviti, da načelo, v skladu s katerim lahko taka nepravilnost povzroči razglasitev ničnosti izpodbijanega sklepa le, če se dokaže, da bi bila vsebina tega sklepa brez te nepravilnosti drugačna, spada v ustaljeno sodno prakso že od sodbe z dne 16. decembra 1975, Suiker Unie in drugi/Komisija (od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 in 114/73, EU:C:1975:174, točki 90 in 91). V zvezi s tem je treba poudariti, da je bila ta sodba izdana v sorazmerno podobnem kontekstu kot v obravnavani zadevi, ker so tožeče stranke Komisiji očitale, da je kršila načelo poštenega sojenja postopka z nekaterimi javnimi izjavami, iz katerih je izhajalo, da so domnevne kršitve dokazane, in to v času, ko se zainteresirane osebe sploh še niso mogle izjaviti o očitkih zoper njih.

292 Iz podobnih razlogov je treba kot brezpredmetne zavrniti tudi druge trditve tožečih strank v utemeljitev očitka v zvezi s kršitvijo načela dobrega upravljanja in očitka v zvezi s kršitvijo njihove pravice do obrambe.

293 Na podlagi navedenega je treba peti tožbeni razlog zavrniti.

### *4. Vpliv napak, ugotovljenih v okviru prvega in četrtega tožbenega razloga, na zakonitost člena 1 izpodbijanega sklepa*

294 Člen 1 izpodbijanega sklepa določa, da so „[t]a podjetja […] kršila člen 101 Pogodbe in člen 53 Sporazuma EGP, ker so v navedenih obdobjih sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi v zvezi z eurskimi obrestnimi izvedenimi finančnimi instrumenti. Ta kršitev, ki se je nanašala na celoten EGP, je zajemala sporazume in/ali usklajena ravnanja, katerih cilj je bilo izkrivljanje običajnega poteka določanja elementov cen v sektorju eurskih obrestnih izvedenih finančnih instrumentov: […] (b) [tožeče stranke] od 12. februarja 2007 do 27. marca 2007“.

295 Ugotoviti je treba, da napake Komisije v zvezi z opredelitvijo pogovorov z dne 9. in 14. marca 2007, identificirane v točkah od 166 do 195 zgoraj, ne vplivajo na zakonitost člena 1 izpodbijanega sklepa, natančneje člena 1(b) izpodbijanega sklepa, ker tamkajšnja ugotovitev ostaja pravilna tudi, če se ta dva pogovora ne upoštevata.

296 Enako velja za napake Komisije glede natančne določitve ravnanj, ki bi jih bilo mogoče pripisati skupini HSBC v okviru sodelovanja pri enotni in trajajoči kršitvi, identificirane v točkah od 263 do 274 zgoraj. Sodelovanje skupine HSBC skupaj z drugimi bankami pri manipulaciji z dne 19. marca 2007 in to, da je bilo predvideno njeno ponavljanje, namreč pravno zadostno utemeljuje člen 1(b) izpodbijanega sklepa.

297 Ker pa sta med dejavniki, ki se lahko upoštevajo pri presoji teže kršitve, število in intenzivnost protikonkurenčnih ravnanj, in iz razlogov, navedenih v točki 123 zgoraj, bo moralo morda Splošno sodišče posledice napačnosti navedene presoje upoštevati pri presoji sorazmernosti zneska globe.

## B. Predlog za razglasitev ničnosti člena 2(b) izpodbijanega sklepa in, podredno, za spremembo zneska naložene globe

298 Tožeče stranke izpodbijajo zakonitost člena 2(b) izpodbijanega sklepa, s katerim jim je Komisija naložila globo zaradi sodelovanja skupine HSBC pri kršitvi. Ta tožbeni razlog je mogoče razdeliti na štiri dele, ker tožeče stranke namreč izpodbijajo, prvič, uporabo diskontiranih denarnih prejemkov pri presoji vrednosti prodaje, drugič, uporabljeni faktor teže, tretjič, naloženi dodatni znesek in, četrtič, presojo olajševalnih okoliščin. Tožeče stranke primarno predlagajo razglasitev ničnosti člena 2(b) izpodbijanega sklepa, podredno pa, da Splošno sodišče uporabi svojo pristojnost za odločanje v sporu polne jurisdikcije za znižanje zneska globe, ki jim je bila naložena.

299 V okviru prvega dela tega tožbenega razloga tožeče stranke Komisiji očitajo, da je vrednost prodaje opredelila na osnovi denarnih prejemkov skupine HSBC na podlagi instrumentov EIRD v obdobju kršitve, za katere je bil uporabljen 98,849-odstotni faktor.

300 Sklepanje Komisije je navedeno v točkah od 639 do 648 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

301 Na prvem mestu je Komisija v točki 639 obrazložitve izpodbijanega sklepa ugotovila, da z eurskimi obrestnimi izvedenimi finančnimi instrumenti ni mogoče ustvariti prodaje v običajnem pomenu besede, zato je za vrednost prodaje kot izhodišče za izračun zneskov glob uporabila poseben približek. V točki 640 obrazložitve je ocenila, da opiranje na približek ustvarjene prodaje v zadnjem letu ni

primerno ter da se je glede na kratkotrajnost kršitve nekaterih udeležencev, spreminjanje velikosti trga instrumentov EIRD v obdobju kršitve in razlik v trajanju udeležbe zadevnih bank primernejše opreti na vrednost prodaje, ki so jo podjetja dejansko ustvarila v mesecih sodelovanja vsakega od njih pri kršitvi.

302 V točki 641 obrazložitve izpodbijanega sklepa je ugotovila, da prodaja v običajnem pomenu besede pomeni ekonomske koristi, najpogosteje v obliki denarja ali denarnih ustreznikov, in da se protikonkurenčno ravnanje v tej zadevi nanaša zlasti na tajno dogovarjanje o elementih cen, ki se upoštevajo pri denarnih tokovih na podlagi instrumentov EIRD. Iz teh razlogov se je odločila, da za vse udeležence določi letno vrednost prodaje na podlagi denarnih prejemkov, in sicer „denarnih tokov, ki jih je vsaka banka prejela na podlagi svojega zadevnega portfelja instrumentov EIRD, vezanih na katero koli obrestno mero Euribor in/ali EONIA ter sklenjenih z nasprotnimi strankami s sedežem v EGP“.

303 Komisija je v točki 642 obrazložitve izpodbijanega sklepa znesek denarnih prejemkov v zvezi s skupino HSBC določila v višini 16.688.253.649 EUR.

304 Na drugem mestu je Komisija v točki 643 obrazložitve izpodbijanega sklepa ocenila za primerno, da se zaradi upoštevanja posebnosti trga instrumentov EIRD in zlasti pobota, ki je neločljivo povezan s trgovanjem z izvedenimi produkti, zneski denarnih prejemkov, uporabljenih za skupino HSBC in druge banke, znižajo s primernim enotnim faktorjem. V točki 648 obrazložitve izpodbijanega sklepa je bil ta enotni faktor znižanja določen na 98,849 %.

305 Obrazložitev takega faktorja znižanja v izpodbijanem sklepu temelji na petih sklopih razlogov. Prvič, Komisija se je v točki 644 obrazložitve oprla na pobot, ki je neločljivo povezan s trgovanjem z izvedenimi finančnimi instrumenti nasploh in na podlagi katerega bi po oceni International Swap Dealer Association znižanje znašalo med 85 in 90 %.

306 Drugič, v točki 645 obrazložitve je poudarila posebnost pobota instrumentov EIRD, ker namreč primerjava denarnih prejemkov udeležencev in neto denarnih poravnav v zvezi z instrumenti EIRD kaže na to, da bi uporaba znižanja med 85 in 90 % povzročila pretirano odvračilnost glob.

307 Tretjič, v točki 646 obrazložitve je ugotovila, da je bilo povečanje stroškov zaradi omejevalnega sporazuma o instrumentih EIRD precej manjše od 20 %, kar je običajno pri tovrstnih omejevalnih sporazumih v tradicionalnih sektorjih.

308 Četrtič, Komisija je v točki 647 obrazložitve opozorila, da ji ni treba uporabiti natančne matematične formule in da ima pri določanju višine posamezne globe diskrecijsko pravico.

309 Petič, Komisija je v točki 648 obrazložitve poudarila, da je za naslovnike izpodbijanega sklepa uporabila enak odstotek, kot ga je uporabila pri izračunu zneskov glob, naloženih naslovnikom sklepa o poravnavi.

310 Na tretjem mestu je Komisija odgovorila na očitke, podane med upravnim postopkom. V tem okviru je v točkah od 656 do 662 obrazložitve izpodbijanega sklepa zanikala, da bi bila uporaba diskontiranih denarnih prejemkov neprimerna. Tako je navedla, da je v zvezi z neto denarnimi prejemki in plačili, ki jih omenjajo tožeče stranke in ki bi lahko povzročili negativne rezultate, upoštevanje diskontiranih denarnih prejemkov bolj skladno s Smernicami o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 (UL 2006, C 210, str. 2, v nadaljevanju: Smernice iz leta 2006), po katerih je izhodišče za izračun glob prodaja, in ne dobiček.

311 Komisija je glede očitkov v zvezi s faktorjem znižanja v točki 710 obrazložitve izpodbijanega sklepa med drugim poudarila, da je jasno izrazila namero, da bo denarne prejemke znižala z vsaj 97,5-odstotnim enotnim faktorjem. V točki 713 obrazložitve je navedla tudi, da ni uporabila posamičnih faktorjev znižanja, saj bi ti lahko vodili v neenako obravnavo.

312 Tožeče stranke v okviru tega dela tožbenega razloga zakonitost izračuna vrednosti prodaje izpodbijajo v bistvu s tremi očitki. Prvič, ugovarjajo že samemu načelu uporabe denarnih prejemkov, s katerimi je povezan 98,849-odstotni faktor znižanja. Drugič, po njihovem mnenju je Komisija denarne prejemke na podlagi pogodb, sklenjenih pred omejevalnim sporazumom, neutemeljeno vključila v denarne prejemke. Tretjič in zadnjič, izpodbijajo obrazložitev faktorja znižanja.

### *1. Prvi očitek: napačna uporaba diskontiranih denarnih prejemkov*

313 Tožeče stranke trdijo, da je Komisija v točki 639 obrazložitve izpodbijanega sklepa sicer pravilno ugotovila, da obrestni izvedeni finančni instrumenti „ne ustvarjajo prodaje v običajnem pomenu besede“, vendar je napačno presodila navedeno vrednost prodaje, s tem da se je oprla na denarne prejemke na podlagi instrumentov EIRD, s katerimi je povezan 98,849-odstotni faktor znižanja. Komisiji očitajo, da je upoštevala le prejeta sredstva na podlagi instrumentov EIRD, ne pa tudi odlivov sredstev, manipulacija z referenčnimi obrestnimi merami pa vpliva na oba navedena vidika. Zaradi tega pristopa naj bi precej precenila prihodke, ustvarjene na podlagi trgovanja z instrumenti EIRD. Trdijo, da razlog iz točke 659 obrazložitve izpodbijanega sklepa, da upoštevanje prejemkov ne more privesti do nične ali negativne prodaje, še ne pomeni, da so denarni prejemki primeren kazalnik vrednosti prodaje. Enako naj bi veljalo za navedbo iz točke 660 obrazložitve navedenega sklepa, da je prodaja tista, ki je v Smernicah iz leta 2006 izhodišče za izračun glob.

314 Komisija meni, da je vrednost prodaje pravilno ocenila na podlagi denarnih prejemkov, v zvezi s katerimi je bil uporabljen faktor znižanja.

315 Navaja, da ni prezrla odlivov sredstev na podlagi instrumentov EIRD. Namen uporabe faktorja znižanja naj bi bil prav upoštevanje pobota, ki je neločljivo povezan s trgovanjem. Ta pristop naj bi bil z vidika odvračanja primernejši kot tisti z neto denarnimi prejemki in plačili, ki ga zagovarjajo tožeče stranke in lahko vodi v negativne vrednosti.

316 Splošno sodišče uvodoma opozarja, da v zvezi z zakonitostjo odločbe, s katero je naložena globa, temeljit pravni in dejanski nadzor, ki ga sodišče Unije izvaja nad vsemi elementi sklepov Komisije v zvezi s postopki na podlagi členov 101 in 102 PDEU, kakor je bilo opozorjeno v točki 44 zgoraj, pomeni, da se sodišče ne sme opirati na polje proste presoje Komisije – niti glede izbire dejavnikov, ki jih upošteva pri uporabi meril iz Smernic iz leta 2006, niti glede njihove ocene – da bi opustilo izvedbo takega temeljitega nadzora (glej v tem smislu sodbo z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 62).

317 Na prvem mestu je treba opozoriti, da med strankami ni sporno, da instrumenti EIRD „ne ustvarjajo prodaje v običajnem pomenu besede“, kot je navedeno v točki 639 obrazložitve izpodbijanega sklepa.

318 Na drugem mestu, medtem ko člen 23(3) Uredbe št. 1/2003 splošno omenja težo in trajanje kršitve, ima pri metodologiji, ki jo je Komisija pri izvedbi te določbe uporabila v svojih Smernicah iz leta 2006, osrednjo vlogo pojem „vrednost prodaje“, ker prispeva k določitvi gospodarske pomembnosti kršitve in sorazmerne teže vsakega podjetja, udeleženega pri kršitvi (glej v tem smislu sodbo z dne 11. julija 2013, Team Relocations in drugi/Komisija, C-444/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:464, točka 76). V skladu s točko 13 Smernic iz leta 2006 bo namreč „[z]a določitev osnovnega zneska globe, ki se naloži, […] Komisija uporabila vrednost prodaje blaga ali storitev podjetja, neposredno ali posredno […] povezane s kršitvijo, v upoštevnem geografskem območju znotraj ozemlja EGP“. V navedenih smernicah je v točki 6 uvoda določeno, da „kombinacija vrednosti prodaje, povezane s kršitvijo, in trajanja šteje kot ustrezen približek, ki odraža gospodarsko pomembnost kršitve in sorazmerno težo vsakega podjetja, udeleženega pri kršitvi“.

319 Na tretjem mestu je treba opozoriti na možnost, da Komisija iz utemeljenih razlogov ne uporabi metode iz Smernic iz leta 2006. Potreba po konkretnem preizkusu vsakega posamičnega položaja, ki ga Komisija opravi pri naložitvi sankcij na podlagi člena 23 Uredbe št. 1/2003, namreč nujno pomeni, da po potrebi zaradi posebnosti konkretnih okoliščin odstopi od metodologije iz Smernic iz leta 2006. Ta možnost, ki je bila poudarjena v sodni praksi (sodba z dne 28. junija 2005, Dansk Rørindustri in drugi/Komisija, C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, EU:C:2005:408, točki 209 in 210), je zdaj izrecno povzeta v točki 37 Smernic iz leta 2006.

320 V obravnavanem primeru je treba preveriti, ali je Komisija pri oceni vrednosti prodaje instrumentov EIRD na podlagi diskontiranih denarnih prejemkov storila napako pri presoji. To med drugim zajema preizkus, ali je bilo na podlagi pristopa Komisije mogoče upoštevati pobot, ki je neločljivo povezan z instrumenti EIRD, saj so posledica teh pogodb tako prejemki kot plačila.

321 Spomniti velja, da Komisija v skladu s točkama 15 in 16 Smernic iz leta 2006 za določitev vrednosti prodaje podjetja uporabi najboljše razpoložljive podatke tega podjetja. Kadar so podatki, ki jih da podjetje na razpolago, nepopolni ali nezanesljivi, lahko Komisija določi vrednost prodaje tega podjetja na podlagi delnih podatkov, ki jih je dobila, in/ali katerih koli drugih informacij, za katere meni, da so upoštevne ali primerne.

322 Ugotoviti je treba, da pristop Komisije bolje odraža vrednost prodaje – in torej gospodarsko pomembnost kršitve – kot alternativni pristop, ki so ga tožeče stranke predlagale v upravnem postopku ter ki temelji na neto denarnih prejemkih in plačilih. V bistvu naj bi se upošteval le saldo denarnih tokov v obdobju kršitve, in sicer približek dobička iz trgovanja.

323 Kot je namreč Komisija utemeljeno opozorila v točki 659 obrazložitve izpodbijanega sklepa, bi bila taka omejitev v nasprotju z logiko, na podlagi katere se je Komisija odločila, da v metodologiji iz Smernic iz leta 2006 osnovni znesek določi glede na vrednost prodaje, in sicer da odrazi gospodarsko pomembnost kršitve in težo udeležbe zadevnega podjetja.

324 Ker je torej na eni strani pristop Komisije skladen z logiko, na kateri temelji odločitev za vrednost prodaje, na drugi strani pa tožeče stranke v upravnem postopku niso predlagale primernejše alternativne metode, ni mogoče sklepati, da je načelo upoštevanja diskontiranih denarnih prejemkov samo po sebi napačno.

325 Kljub temu pa pri pristopu, za katerega se je odločila Komisija, ni pomembno samo to, da določitev zneska denarnih prejemkov ni napačna. Enako velja za določitev stopnje faktorja znižanja, ki se uporabi.

326 Ta faktor ima namreč pri določitvi vrednosti prodaje ključno vlogo zaradi posebej visokega zneska, ki je posledica upoštevanja zgolj denarnih prejemkov, torej brez odbitka ustreznih plačil.

327 Tako na primer Splošno sodišče ugotavlja, da bi na podlagi uporabe elementov v zvezi s težo, trajanjem, dodatnim zneskom in olajševalnimi okoliščinami, ki jih je Komisija upoštevala v izpodbijanem sklepu – in brez poseganja v presojo utemeljenosti teh elementov – sprememba stopnje navedenega faktorja za 0,1 % vplivala na končni znesek globe v višini skoraj 16.221.000 EUR.

328 Iz zgoraj navedenega sledi, da je pri modelu, ki ga je Komisija izbrala za določanje vrednosti prodaje, natančna določitev stopnje faktorja znižanja temeljnega pomena, saj lahko že najmanjša sprememba navedenega faktorja znatno vpliva na znesek globe, ki se naloži zadevnim podjetjem.

329 S tem pridržkom je treba prvi očitek zavrniti.

### *2. Drugi očitek: napačno upoštevanje denarnih prejemkov na podlagi pogodb, sklenjenih pred začetkom sodelovanja skupine HSBC pri kršitvi*

330 Tožeče stranke trdijo, da je Komisija neupravičeno upoštevala diskontirane denarne prejemke na podlagi pogodb, sklenjenih pred ravnanji, ki se očitajo skupini HSBC.

331 Komisija predlaga zavrnitev tega očitka.

332 Kot je že poudarilo Sodišče, je cilj točke 13 Smernic iz leta 2006, da je izhodišče za izračun globe, ki se naloži podjetju, znesek, ki odraža gospodarsko pomembnost kršitve in obseg vpletenosti tega podjetja v kršitev. Zato, čeprav pojma „vrednost prodaje“ iz točke 13 seveda ni mogoče razširiti tako, da bi zajemal prodajo zadevnega podjetja, ki ne spada na področje delovanja očitanega omejevalnega sporazuma, bi se ogrožal cilj, ki mu sledi ta določba, če bi se za ta pojem štelo, da se nanaša le na promet, ustvarjen samo s prodajo, za katero je dokazano, da je ta omejevalni sporazum nanjo resnično vplival (sodba z dne 7. septembra 2016, Pilkington Group in drugi/Komisija, C-101/15 P, EU:C:2016:631, točka 19).

333 Zato se lahko prodaja na podlagi pogodb, ki so bile sklenjene pred obdobjem kršitve, veljavno vključi v vrednost prodaje, izračunano na podlagi točke 13 Smernic iz leta 2006, zaradi izračuna osnovnega zneska globe, tako kot prodaja na podlagi pogodb, sklenjenih v obdobju kršitve, glede katerih pa ni bilo posebej dokazano, da so bile predmet dogovarjanja (sodba z dne 7. septembra 2016, Pilkington Group in drugi/Komisija, C-101/15 P, EU:C:2016:631, točka 20).

334 Tako rešitev je še toliko bolj mogoče prenesti na okoliščine obravnavanega primera, ker je manipulacija z Euribor, pri kateri je skupina HSBC sodelovala, vplivala na spremenljivo obrestno mero pogodb, vezanih na Euribor-3M in z zapadlostjo 19. marca 2007, ne glede na to, ali so bile te pogodbe sklenjene pred 12. februarjem 2007, ko je skupina HSBC začela sodelovati pri kršitvi, ali po njem.

335 Drugi očitek je zato treba zavrniti.

### *3. Tretji očitek: nezadostna obrazložitev 98,849-odstotnega faktorja znižanja, ki ga je uporabila Komisija*

336 Tožeče stranke trdijo, da določitev faktorja znižanja ni dovolj obrazložena, ker jim ne omogoča, da bi razumele razloge, iz katerih je bil osnovni znesek globe določen v tej višini. Poudarjajo zlasti, da je bil pri tem upoštevan primer hipotetičnih dodatnih stroškov v višini od 2 do 4 odstotnih točk, ni pa bilo pojasnjeno, zakaj je tak dodatni strošek realističen v primeru, ko je lahko banka vplivala na referenčno obrestno mero dejansko za največ 0,1 odstotne točke, kot je razvidno iz opombe št. 441 izpodbijanega sklepa. Tožeče stranke opozarjajo, da je zaradi tega, ker je Komisija za določitev vrednosti prodaje uporabila nov in nepreverjen pristop, spoštovanje obveznosti obrazložitve še toliko nujnejše.

337 Komisija trdi, da je 98,849-odstotni faktor znižanja dovolj obrazložen, ker razlogi iz točk od 643 do 646 obrazložitve izpodbijanega sklepa tožečim strankam omogočajo razumeti, zakaj je Komisija menila, da je ta faktor primeren. Glede dodatnih stroškov v višini od 2 do 4 odstotnih točk, ki so bili upoštevani v točki 646 obrazložitve, naj bi bilo v izpodbijanem sklepu pojasnjeno, da gre za hipotetični dodatni strošek. Komisija v zvezi s tem opozarja, da ima pri določanju glob diskrecijo in da ji ni treba uporabiti matematičnega pristopa.

338 Kakor je bilo potrjeno z ustaljeno sodno prakso, je obveznost obrazložitve, določena v členu 296, drugi odstavek, PDEU, bistvena postopkovna zahteva, ki jo je treba razlikovati od vprašanja utemeljenosti obrazložitve, pri kateri gre za vsebinsko zakonitost spornega akta. S tega vidika mora biti zahtevana obrazložitev prilagojena naravi zadevnega akta ter mora jasno in nedvoumno izražati utemeljevanje institucije, ki je akt izdala, tako da se lahko zadevne osebe seznanijo z utemeljitvijo sprejetega ukrepa,

pristojno sodišče pa opravi nadzor. Natančneje, glede posamičnih odločb je tako namen obveznosti obrazložitve poleg omogočanja sodnega nadzora zagotavljati zadevnim osebam zadostne informacije, na podlagi katerih lahko ugotovijo, ali odločba morda vsebuje napako, ki omogoča njeno izpodbijanje (glej sodbo z dne 29. septembra 2011, Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, EU:C:2011:620, točke od 146 do 148 in navedena sodna praksa; sodbi z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točki 114 in 115, in z dne 13. decembra 2016, Printeos in drugi/Komisija, T-95/15, EU:T:2016:722, točka 44).

339 Poleg tega je treba obveznost obrazložitve presojati glede na okoliščine posameznega primera, zlasti glede na vsebino akta, lastnosti podanih razlogov in interes za pojasnitev, ki ga lahko imajo naslovniki akta ali druge osebe, na katere se akt nanaša v smislu člena 263, četrti odstavek, PDEU. Ne zahteva se, da se v obrazložitvi podrobno navedejo vse upoštevne dejanske in pravne okoliščine, ker je treba vprašanje, ali obrazložitev akta ustreza zahtevam iz člena 296 PDEU, presojati ne le glede na njegovo besedilo, ampak tudi glede na njegov okvir in vsa pravna pravila, ki urejajo zadevno področje (sodbe z dne 29. septembre 2011, Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, EU:C:2011:620, točka 150; z dne 11. julija 2013, Ziegler/Komisija, C-439/11 P, EU:C:2013:513, točka 116, in z dne 13. decembra 2016, Printeos in drugi/Komisija, T-95/15, EU:T:2016:722, točka 45).

340 V sodni praksi je še pojasnjeno, da mora torej biti obrazložitev zadevni osebi načeloma sporočena hkrati z odločbo, ki posega v njen položaj. Neobrazložitve ni mogoče odpraviti tako, da zadevna oseba spozna razloge za odločbo med postopkom pred sodiščem Unije (sodbe z dne 29. septembra 2011, Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, EU:C:2011:620, točka 149; z dne 19. julija 2012, Alliance One International in Standard Commercial Tobacco/Komisija, C-628/10 P in C-14/11 P, EU:C:2012:479, točka 74, in z dne 13. decembra 2016, Printeos in drugi/Komisija, T-95/15, EU:T:2016:722, točka 46).

341 V zvezi z odločbo o naložitvi globe mora Komisija navesti obrazložitev zlasti glede višine naložene globe in metode, ki jo je za to izbrala (sodba z dne 27. septembra 2006, Jungbunzlauer/Komisija, T-43/02, EU:T:2006:270, točka 91). V odločbi mora navesti elemente presoje, ki so ji omogočili izmeriti težo in trajanje kršitve, pri čemer ji ni treba navesti podrobnejše obrazložitve ali številčnih podatkov v zvezi z metodo izračuna globe (sodba z dne 13. julija 2011, Schindler Holding in drugi/Komisija, T-138/07, EU:T:2011:362, točka 243). Pojasniti pa mora, kako je pretehtala in ocenila elemente, ki jih je upoštevala (sodba z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija, C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 61).

342 Pojasnila avtorja izpodbijane odločbe v sodnem postopku, ki dopolnjujejo že samo po sebi zadostno obrazložitev, namreč ne spadajo v obveznost obrazložitve, tudi če lahko sodišču Unije koristijo pri preizkusu razlogov odločbe, saj lahko institucija z njimi pojasni razloge, na katere je oprla svojo odločbo. Zato lahko dodatna pojasnila, ki presegajo obveznost obrazložitve, podjetjem omogočijo, da podrobno spoznajo način izračuna globe, ki jim je naložena, splošneje pa to lahko služi transparentnosti upravnega ravnanja in Splošnemu sodišču olajša izvrševanje neomejene pristojnosti, ki mu mora omogočiti, da razen zakonitosti izpodbijane odločbe presodi primernost naložene globe. Vendar ta možnost ne more spremeniti obsega zahtev, ki izhajajo iz obveznosti obrazložitve (sodba z dne 16. novembra 2000, Cascades/Komisija, C-279/98 P, EU:C:2000:626, točki 45 in 47).

343 Komisija ob sklicevanju na sodno prakso iz točke 341 zgoraj v bistvu poudarja, da ji v izpodbijanem sklepu ni bilo treba natančno pojasniti številčne ocene, na podlagi katere je uporabila 98,849-odstotni faktor znižanja.

344 V zvezi s tem Splošno sodišče na prvem mestu ugotavlja, da je treba v skladu s sodno prakso iz točke 339 zgoraj zahtevo po obrazložitvi presojati glede na okoliščine obravnavane zadeve. Za te okoliščine pa sta značilni dve posebnosti.

345 Na eni strani se je Komisija v obravnavani zadevi odločila uporabiti metodologijo iz Smernic iz leta 2006, ne pa, da od teh smernic odstopi, kar bi v skladu s sodno prakso iz točke 319 zgoraj in v skladu s točko 37 navedenih smernic lahko storila. Odločila se je torej uporabiti metodologijo, po kateri ima iz razlogov, navedenih v točki 318 zgoraj, določitev „vrednosti prodaje“ osrednjo vlogo, čeprav je v točki 639 obrazložitve izpodbijanega sklepa navedla, da instrumenti EIRD ne ustvarjajo prodaje v običajnem pomenu besede.

346 Zato je bistveno, da obrazložitev izpodbijanega sklepa tožečim strankam omogoča, da preverijo, ali približek, ki ga je izbrala Komisija, vsebuje tako napako, ki omogoča izpodbijanje njegove veljavnosti, Splošnemu sodišču pa, da opravi nadzor.

347 Na drugi strani ima, kot je bilo poudarjeno v točki 325 zgoraj, faktor znižanja pri pristopu Komisije ključno vlogo zaradi posebno visokega zneska denarnih prejemkov, za katere se uporablja.

348 Iz tega sledi, da je bilo v okoliščinah obravnavane zadeve, v kateri se je Komisija odločila, da osnovni znesek globe določi z uporabo številčnega modela, v katerem ima faktor znižanja ključno vlogo, zadevnim podjetjem nujno omogočiti, da razumejo, kako je prišla do natančno 98,849-odstotnega faktorja znižanja, Splošnemu sodišču pa poglobljen nadzor nad dejanskimi in pravnimi vidiki tega elementa izpodbijanega sklepa, in sicer na podlagi sodne prakse iz točke 316 zgoraj.

349 Iz točk 643, od 644 do 646 in 648 obrazložitve izpodbijanega sklepa pa je razvidno samo to, da mora biti faktor znižanja večji od 90 %, ker naj bi na eni strani primerjava denarnih prejemkov udeležencev z neto denarnimi poravnavami na podlagi instrumentov EIRD dokazovala, da naj bi uporaba obrestne mere med 85 in 90 % povzročila preveč odvračilne globe, na drugi strani pa, da je zadevni omejevalni sporazum povzročil dodatne stroške, ki so precej nižji od 20-odstotnih, ki jih tovrstni omejevalni sporazumi nasploh povzročajo v tradicionalnih sektorjih. Komisija je v točki 648 obrazložitve izpodbijanega sklepa na eni strani navedla, da je faktorje iz točk od 643 do 646 obrazložitve ocenila, ni pa pojasnila, katero vrednost je pripisala tem različnim faktorjem, da bi določila natančno 98,849-odstotno znižanje. Na drugi strani pa navaja, da je pri določitvi vrednosti prodaje uporabila isto metodologijo kot pri izračunu zneskov glob v sklepu o poravnavi. Vendar je treba ugotoviti, da iz sklepa o poravnavi ni razviden noben dodaten dejavnik za določitev 98,849-odstotnega znižanja.

350 Edina druga navedba iz izpodbijanega sklepa je opozorilo iz točke 710 obrazložitve, da je Komisija v upravnem postopku poudarila, da naj bi bil enoten faktor znižanja najmanj 97,5-odstotni.

351 Ugotoviti je treba, da z navedenimi preudarki tožečim strankam ni pojasnjeno, zakaj je bil določen 98,849-odstotni, in ne morda večji faktor znižanja. Splošno sodišče brez podrobnejših pojasnil, zakaj je bil na podlagi teh preudarkov določen tak faktor znižanja, tudi ne more opraviti poglobljenega nadzora nad dejanskimi in pravnimi vidiki tistega elementa sklepa, ki je lahko pomembno vplival na znesek globe, ki je bila naložena tožečim strankam.

352 Res je, da je Komisija po obravnavi Splošnemu sodišču predložila dodatna pojasnila v zvezi z določitvijo navedenega 98,849-odstotnega faktorja znižanja. Vendar iz povezane razlage sodne prakse iz točk 340 in 342 zgoraj izhaja, da lahko Splošno sodišče taka dodatna pojasnila pri notranjem nadzoru obrazložitve sklepa upošteva samo pod pogojem, da dopolnjujejo že samo po sebi zadostno obrazložitev. V obravnavanem primeru pa ni tako.

353 Na podlagi navedenega je treba tretjemu očitku prvega dela tožbenega razloga ugoditi in člen 2(b) izpodbijanega sklepa razglasiti za ničen, ne da bi bilo treba preučiti druge dele tega tožbenega razloga.

354 Ker je bilo ugodeno primarnim predlogom za razglasitev ničnosti člena 2(b) izpodbijanega sklepa, ni treba preizkusiti podrednih predlogov tožečih strank za spremembo.

## Stroški

355 V skladu s členom 134(3) Poslovnika vsaka stranka nosi svoje stroške, če vsaka uspe samo deloma. Vendar lahko Splošno sodišče, če se zdi to glede na okoliščine v zadevi upravičeno, odloči, da ena stranka poleg svojih stroškov nosi tudi del stroškov druge stranke.

356 V obravnavani zadevi tožeče stranke niso uspele s predlogom za razglasitev ničnosti člena 1 izpodbijanega sklepa, uspešne pa so bile pri predlogu za razglasitev ničnosti člena 2(b) navedenega sklepa. V teh okoliščinah bo zadeva pravično presojena, če se vsaki stranki naloži, da nosi svoje stroške.

Iz teh razlogov je

SPLOŠNO SODIŠČE (drugi razširjeni senat)

razsodilo:

1. **Člen 2(b) Sklepa Komisije C(2016) 8530 final z dne 7. decembra 2016 o postopku na podlagi člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva AT.39914 – Evrski obrestni izvedeni finančni instrumenti) se razglasi za ničen.**

2. **V preostalem se tožba zavrne.**

3. **Družbe HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc in HSBC France nosijo svoje stroške.**

4. **Evropska komisija nosi svoje stroške.**

Prek Buttigieg Schalin

Berke Costeira

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourgu, 24. septembra 2019.

Podpisi